

Ühiselt elamise kunst

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

A Communion
of Churches

TONY ADDY

Sisukord

Koostajad:	Tony Addy ja interdiac
Tõlkija inglise keelest:	Anneli Neame
Keeletoimetaja:	Anneli Sihvart
Kaanefoto:	© ELKU/Szilárd Szabó
Kujunduse kontseptsioon:	Luterliku Maailmaliidu kommunikatsiooniosakond
Küljendaja:	Külvi Kurg
Väljaandja:	© Luterliku Maailmaliidu misjoni- ja arenguosakond koostöös Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku diakoonia- ja ühiskonnatöö talitusega ning Ühiskonnatöö sihtasutusega Eesti Kirikute Nõukogu juures, 2015

ISBN 978-9949-38-841-7

EESSÕNA	3
SISSEJUHATUS	4
Euroopa kontekst	4
Ühiselu otsides	4
Ühiselu otsides – kogukonna diakoonia reformimine Euroopas....	5
Kogukonna diakoonia reform Euroopas.....	5
Aruande ülesehitus.....	5
ESIMENE OSA	6
EUROOPA KONTEKST	6
1. Neli kontekstist lähtuvat väljakutset	6
2. Neli väljakutset/ülesannet kirikule	10
TEINE OSA	16
TEEMASID ARUTELUDEKS JA TEGUDEKS	16
1. Kutsumus	16
2. Kooselamise rõõm	19
3. Õiglus	21
4. Inimväärikus.....	23
KOLMAS OSA	27
KOGUKONNA DIAKOONIA REFORM	27
1. Alustades lähedalt.....	27
2. Toetavad tegevused.....	37
3. Teekonna järgmised sammud.....	38
4. Kokkuvõtteid ja küsimusi.....	40
LISA	42
EUROOPA KOGUKONNADIKOONIA REFORM –	
PARTNERID JA KULG	42
Euroopa solidaarsusgrupp.....	42
Suhe Luterliku Maailmaliidu strateegiaga	42
Koostöö <i>interdiac</i> ’iga.....	42

Eessõna

Luterlik Maailmaliit väljendab veendumust, et kogu loodu on väärtus, mille tükkihaaval peenraha vastu vahetamine on väärt, et nii looduskeskkond kui inimkond vajab hoidmist ja kaitset ning inimesed ei ole kaup. Neoliberaalsele turumajandusele, mis soodustab vastutustundetut tarbimist, säästamist ja võlastumist, on arvestatav alternatiiv loovusel ja vastastikkusel hoolivusel põhineva ühiselu, vastutustundliku valitsemise ja sotsiaalse ettevõtluse näol. Käesoleva trükisega ulatab Luterliku Maailmaliidu diakoonia ja ühiskonnatöö rakkerühm oma töö tulemused kogudustele, kes tahavad panustada oma kogukonna arendamise ning muutuda mõjukeskusteks.

Kogu diakoonia uuendusprotsessi võtmesõna „convivencia“ haarab enesesse solidaarselt üheskoos elamise, ressursside jagamise ning ühise jätkusuutliku kogukonna eest võitlemise. Eeskujud ammutatakse traditsioonidest, mis on kujunenud väga pika aja jooksul, mil naabrid on üksteist aidanud. Piirkonna vajadusi märkav ning nendele mõistlikke lahendusi pakkuv diakoonia on kogukonda viivaks sillaks, millel luuakse uusi struktuure ja uut väärtust.

© LWF/Juho Kuva

EELK diakoonia- ja ühiskonnatöö talituse visiooniks on terve, turvaline ja moraalne ühiskond, milles kirikul ja kogudustel on selge sotsiaalne orientatsioon, selle realiseerimiseks vajalik võimekus ja positsioon võrgustikes. See on kooskasvamise protsess, millest võivad kõik osalejad. Ühise kasvamise võimalustest loobumine getotab loobuja, kirik seda ei soovi. Oleme teel kogukonna keskmesse, ajalooliselt meile kuuluvale kohale keset küla, kapist välja, kui soovite.

Diakooniatöö on vastastikune „andmine ja saamine“. Selles vastastikus

andmise ja saamise ühenduses asuvad kogudus ja kogukond nii oma tugevate kui haavatavate liikmetega. Vastastikus teenimises jõudke üksteisest ette. Selleks tuleb vastu võtta kutse, elada koos inimestega ning tuua koostöös esile positiivsed muutused.

Soovitan seda käsiraamatut kõigile diakooniajuhtidele ja töötajatele, kes usuvad, et nad on muutustöötajad ja lootustöötajad.

Avo Üprus

*EELK Konsistooriumi diakoonia- ja ühiskonnatöö juhataja
EKN arendusjuht*

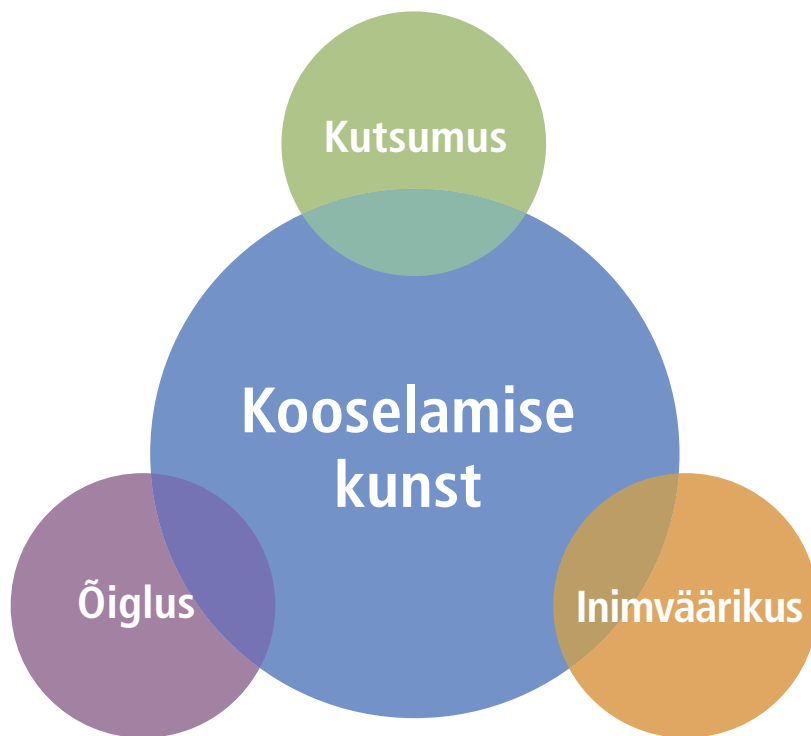
Sissejuhatus

Euroopa kontekst

Viimase 20 aasta jooksul on Kesk- ja Ida-Euroopa ning üha enam ka kogu ülejäänud Euroopa olnud silmitsi drastiiliste poliitiliste ja majanduslike muutustega, mis on negatiivselt mõjutanud miljonite perede toimetulekut. Endise tsentraliseeritult juhitud majanduse kokkuvarisemine 20 aastat tagasi on endast maha jätnud suure tumeda tagajärgede varju, millega veelgi tuleb vaeva näha. Iseseisva tsiviilühiskonna ja funktsioneeriva demokraatia loomine on alles teoksil. Kogudused ja kogukonnad on pidanud leidma vastu-seid võistleva turumajanduse sügavate mõjude tõttu restruktureeritud majanduse muutustele. Poliitilised ja majanduslikud süsteimuutused mõjutavad igapäevapäeva elu ja kultuuri paljudes riikides. Veelgi enam, paljudel rahvastel puudub ühine arusaam tervise ning sotsiaalhoolekande avalikust toetamisest, vajadus rajada toimiv sotsiaalne kokkulepe tundub jäävat kogudustele ja diakooniale ülisuureks väljakutseks.

Lisaks on finantskriis, mis sai alguse põhjapoolkeral, terves Euroopas tavaliste ja eriti riskirühmadesse kuuluvate inimeste ning kogukondade väljavahetuste tugevasti mõjutanud. Paljud seni iseenesest mõistetavana tundunud arusaamad tööst ja igapäevaelust on loogi all ning uut poliitikat rakendatakse väga kiiresti. See kõik muudab taustsüsteemi, milles kogudused diakooniatööd teevad.

Samal ajal on toimumas sekulariseerumise ja kogudustest võõrandumise protsess, mis on eriti mõjutanud

traditsioonilisemaid kirikuid (mõne erandiga). Teisalt on juurde tulnud uusi kasvavaid kogudusi, samuti on üha enam esindatud väga erinevaid religioone ja spritualiteete, eriti migrantide ja immigrantide kogukondades. Religiooni on hakatud nägema kogukonna ja ühiskonna, isegi poliitika ja majanduse tähtsa osana. Samuti mitmekesistub Euroopa rahvastik, mis esitab uusi väljakutseid ühiskonnale ja naabruskondadele, mille lähikonda on kolinud suur hulk uute rahvuste esindajaid. Need arengud esitavad kirikule eksistentsiaalseid, spirituaalseid ja teoloogilisi väljakutseid usus ja inimeste teenimise töös.

Sellest lühikesest sissejuhatusest järeldub, et uue Euroopa kontekstis on tekkinud vajadus diakoonilisi seisukohti ümber sõnastada. Euroopa diakoonia on väga lai teema – see hõlmab institutsionaalseid tervise- ja ühiskondlikke teenuseid, pakkudes tööd tuhandete-

le; samuti kuuluvad sellesse väikesed kohaliku tähtsusega omaalgatused sündinud vabatahtlike ettevõtmised. Kogu kirik on kutsutud olema diakooniline ja diakoonia juured on kohalikus kogukonnas. Siin on sotsiaalsed kitsaskohad kõige valusamalt kogetavad ja nõnda võeti vastu otsus diakoonia reformimise protsessist Euroopas, mis keskendub kogukonnale ja kogudusele (Lisa 1).

Ühiselu otsides

Omavahel kogemusi jagades on selgeks saanud, et üks tähtsamaid küsimusi on: „Kuidas kogukonnas koos hakkama saada?“ Küsimusi kerkib igas kontekstis, Euroopal on vägagi kirev ajalugu. Oleme otsinud võimalust seda väljendada, tajudes vajadust inimeste leidlikkust toetada ja nende probleeme teadvustada. Punase niidina läbis

rühma tööd ühiselu otsimise põhimõtte. Sellest sai programmi kese, seetõttu seletame termini siinkohal lühidalt lahti. Lihtsalt öelduna tähendab see koos elamise kunsti ja kogemust. Sõna tuleneb hispaaniakeelsest sõnast *convivencia* ja haarab enesesse solidaarselt üheskoos elamise, ressursside jagamise ning ühise inimõiguste ja jätkusuutliku kogukonna eest võitlemise. Eeskuju ammutatakse traditsioonidest, mis on kujunenud väga pika aja jooksul, mil naabrid on üksteist toetanud ja aidanud ka sisserändajatel uude keskkonda sisse elada. Alati ei ole vastuvõtt küll väga sõbralik olnud. Töörühm rõhutas vajadust luua heade elu- ja töötingimuste tagamiseks kohalikus kogukonnas struktuure, mis õiglaselt arvestaksid kõigi huvirühmade vajadustega. Töö saab alguse kohaliku elu kogemusest.

Ühiselu otsides – kogukonna diakoonia reformimine Euroopas

Ühiselu otsides – kogukonna diakoonia reformimine Euroopas – kujutab endast programmilise visiooni välja töötamist, toetamaks kogukonna elu, ning individualiseerimisele ja killustumisele vastuseismist. Ühiselu kontseptsioon suunab diakooniat eelkõige praktilise tegutsemise ning inimväärikuse ja õigluse poole, nagu käesolev uurimus ka kajastab.

Diakoonias tegevad inimesed on osalised ühiselu protsessi loomises. Nende endi elu lugu, motivatsioon, nende endi vaimulik, teoloogiline ja professionaalne areng võib nad juhtida kõige kõrvalejätetumate inimesteni piirkonnas. Diakooniatöö on vastastikune andmine ja saamine, see üllatab töötajaid uute kogemustega, mida nad

omandavad abivajajaid teenides. Nii vabatahtlikel kui palgalistel diakooniatöötajatel on vaja „ennast laadida“ uue motiveeriva energiaga, et saada uut nägemust teenimise tarbeks.

Euroopa solidaarsusrühma nägemus diakooniast on evangeelium tegude läbi, mille jagamine on kogu kiriku tunnus ja kohustus ning mis ei kuulu pelgalt väikese spetsialistide ja vabatahtlike grupi kohustuste hulka. Ligimene on öde ja vend Kristus, Jumal on loonud ka tema oma näo järele – seetõttu on ta võrdne aitajaga ning sellest on töörühm lähtunud. Teoloogiliselt saab öelda, et kui kristlane teeb diakooniatööd, siis üks ebatäiuslik inimene aitab teist ebatäiuslikku inimest teel elu täiuse juurde. Selline vaatenurk välistab üleoleva ja tõrjuva suhtumise, mis kirikule ja evangeeliumile väga halba varju heidab.

Kogukonna diakoonia reform Euroopas

Ühiselu otsides – kogukonna diakoonia reform Euroopas – see on protsess, mille käigus on kogunenud 28-liikmeline solidaarsusrühm. Enamik rühma liikmetest on haaratud kohaliku diakooniatöösse. Protsessi juhivad Luterlik Maailmaliit (LML) ning Rahvusvaheline Diakoonia ja Sotsiaaltöö Akadeemia (International Academy for Diaconia and Social Action) Kes- ja Ida-Euroopas. Tööd korraldavad LML-i Euroopa sekretär Eva Sibylle Vogel-Mfato, Rahvusvahelise Diakoonia ja Sotsiaaltöö Akadeemia direktor Janka Adameova ja haridusosakonna juhataja Tony Addy. Protsessi juhitakse induktiivselt, toetudes osavõtjate endi kogemusele, motivatsioonile ja nende osalusele praktilises töös, samuti nende tulevikulootustele. Töörühm on kokku

saanud kaks korda ja välja töötanud selles ettekandes sisalduvad mõtted. Solidaarsusrühm on võtnud endale eesmärgiks tagada nende poolt välja töötatud ettepanekute edasise arutelu ja ellurakendamise vastavas kontekstis. Seda on tehtud koostöös LML-i Euroopa kirikute juhtidega ja see töö mõjutab diakoonia arengut, mõjutades ka reformatsiooni aastapäeva tähistamist 2017. aastal. Tänu avatusele on programm jätkusuutlik. See ettekanne kajastab tehtud tööd ja seda kasutatakse, töötamaks välja järgmisi samme Euroopa, kuid miks mitte ka laiemas LML-i kogukonna arengus.

Aruande ülesehitus

Käesolev töö on jaguneb kolmeks suuremaks osaks. Esimeses osas püütakse anda ülevaade Euroopa keerulisest olukorrast, pöörates erilist tähelepanu kõige haavatavamatele inimestele ja kogukondadele. Sealt leiab ka ülevaate väljakutsetest, mida niisugune keeruline olukord esitab kirikule ja diakooniale. Teine osa, lähtudes solidaarsusrühma kogemustest, toob edasise arutelu tarvis välja neli teemat Euroopa kogukonna diakoonia olevikust ja tulevikust. Alustame kutsumuse/kutsumise lihtsast kontseptsioonist ja liigume sealt ühiselu – kogukonna elu – juurde, mis on diakoonia alustalaks. Seejärel avardame vaatenurka ja vaatleme õigluse küsimust. Lõpuks analüüsim, kuidas laiem kontekst mõjutab meie arusaamist inimväärikusest ja kuidas see kõik diakooniatöoga seotud on. Viimane osa pakub välja mõned lootustandvad muutuste strateegiad. Kogu dokument tahab lugejat kutsuda osa võtma Euroopa kogukonna diakoonia reformimisest ühiselu otsimise võtmes.

ESIMENE OSA

Euroopa kontekst

1. Neli kontekstist lähtuvat väljakutset

1) *Finantskriis – sotsiaalne kriis – poliitiline kriis*

Finantskriis...

Finantskriis on Euroopas toimuvate muutuste peamine liikumapanev jõud, kuna see mõjutab nii üksikisikute kui kogukondade heaolu. Selle kriisi põhjused ja algus on hästi dokumenteeritud Maailmapanga endise peaökonomisti Joseph Stiglitz'i poolt (Stiglitz, 2010). Finantskriisil on väga kaugele ulatuvad tagajärjed. Finantsidest juhitud võistleva globalisatsiooni mõju, mis kasutas ära finantsteenuste deregulatsiooni ja uute finantsteenuste loomise, viis kogu lääne majandussfääri pangandussüsteemi kokkuvarisemise äärele.

Panga- ja finantssüsteem suudeti päästa ainult tänu Euroopa ja teiste Lääneriikide valitsustele, kes kasutasid ja kasutavad ka praegu selle ülevalhoidmiseks rahva raha. Vastupidiselt sellele, mida ennustati, ei ole kriis olnud lühiajaline, kaaluma peab, kas sõna „kriis“ on üldse sobiv kasutada, kui selle algusest on möödunud nii palju aastaid.

... viis sotsiaalsesse kriisi...

Pankade kriisi kõige hävitavam tagajärg on olnud riigivõlgade üüratu kasvamine, mis kõik tuleb kuidagi kinni maksta. Sellega on püütud hakkama saada, võttes kasutusele nn kokkuhoiupoliitika, mille tagajärg on olnud hoolekanderahade massiivne kärpimine

paljudes Euroopa riiklikes süsteemides. See käib nii sotsiaalabi maksmise kui ka sotsiaalteenuste pakkumise kohta. Tegelikult tähendab see, et Euroopa institutsioonid kasutavad finantskriisi kinnimaksmiseks meetodiliselt kõige haavatavamate inimeste, kogukondade ja piirkondade raha. Paljudes riikides on töötus, eriti noorte hulgas, väga oluline kriisist lähtunud faktor. Kriisiga toimetulekuks on kasutatud avalikus sektoris palkade kärpimise ja töökohade vähendamise meetodit, võttes kasutusele range kokkuhoiupoliitika, mis omakorda on otseselt või kaudselt halvendanud töötingimusi ja vähendanud palka. Töötud ja väikese palgaga inimesed maksavad kriisi kinni, pikas perspektiivis on selle mõju nende tervisele ja sotsiaalsele heaolule määrav. (European Commission, 2013a, 2013b)

Majanduskriis põhjustas hoolekande ja tööturu mõjutamise kaudu sotsiaalse kriisi.

... ja poliitilisse kriisi

Kolmanda arenguna on näha, et valitsuste suutmatus hallata algupärast finantskriisi ilma ikka veel süveneva sotsiaalkriisi tekitamiseta, on Euroopas kaasa toonud poliitilise kriisi faasi. Mainima peab riigivõlgu, selle taustaks olgu öeldud, et enne üldist finantskriisi oli Euroopa Liidus vaid üks finantskriisis riik, kus tuli riigi rahaga panku päästa. Riigid on sisenenud halvaendelisse spiraali, kus riigivõlg on põhiline eelarvetäitja ja riigid on sunnitud laenama kasvava intressiga, kuna nende finantsstaatus halveneb.

Kuidas see mõjutab hoolekannet, heaolu ja poliitikat

Valitsused on selles protsessis olnud sunnitud kärpima eelarvet, sotsiaalseid tagatiseid ja toimetulekutoetusi. Võib väita, et finantskriisi on kasutatud kui mugavat mehhanismi, surumaks läbi enneolematuid ja sügavaid muutusi Euroopa healuriikides. See omakorda on kaasa toonud demokraatia kriisi, sest selge on, et demokraatlikult valitud valitsused peavad käesoleva finantssurve all järgima finantsturu nõudeid ja prioriteete. Seetõttu on kogu Euroopa integratsiooni projekt kahtluse alla seatud, kusjuures kahtlejaid toetavad nii riiklikud, Euroopa kui rahvusvahelised finantsinstitutsioonid, näiteks Euroopa Keskpank (Wall-Strasser, et al 2012). Käimasolev protsess on ajendanud rahulolematust ja kasvavat rahutust, ärgitades poliitilisi liikumisi, millest mõned on rahutustegevalt natsionalistlikud, rassistlikud ja ksenofoobsed. Globaliseeruva majanduse rüpes arenenud individualistlik kultuur on kaitsepositsioonil, see külvab hirmu ning kasvatab valitsuste ja inimeste vahelist distantsi.

Oluline on siinkohal märkida, et rahvusvaheline meedia ei maini oma arutlustes peaaegu üldse eelnimetatud arengute mõju uutele EU liikmesriikidele ega EL-i mittekuuluvatele Ida-Euroopa riikidele. Solidaarsusrühmas tõsteti Kesk- ja Ida-Euroopa riikide esindajate poolt esile, et sealses kontekstis on kriisi mõju veel palju tugevam (sest hoolekande struktuur ei olnud veel nii vastupidav või välja kujunenud). Palku on drastiliselt kärbitud, töötingimused

Bratislava deklaratsioon

Diakooniatöö reformimine on jätkuv protsess, mis peab kajastama muutusi tegelikus kohalikus sotsiaal- ja tööelus ning diakooniatöötajate ja vabatahtlike isikliku motiveeritust sotsiaalse fenomeni õigeks mõistmiseks. Oluline on muuta suhtumist, lähenemist ja poliitikat, nagu on kirjutatud Bratislava deklaratsioonis märtsis 2010:

- Diakoonia peab arendama strateegiat, mis töötab tõrjutud inimeste ning kogukondade eest ja kasuks, et luua muutusi kohalikul, rahvuslikul ja rahvusvahelisel tasandil.
- Diakoonia peab mitte ainult tõrjutud inimesi aitama, vaid töötama sellise majanduse ja ühiskonna nimel, mis ei tooda tõrjutust.
- Diakoonia ja kristlik sotsiaaltöö peavad otsima võimalusi strateegilisteks partnersuheteks tsiviilühiskonnaga ning looma dialoogi diakooniavaldkonna ning riigi ja poliitilise võimu vahel.
- Oikumeenia ja koostöö peavad saama normiks, on vaja luua rahvuslikud ja piirkondlikud kirikutevahelise koostöö platvormid, kus jagatakse kogemusi ja rajatakse koalitsioon.

Janka Adameova, vt: interdiac, 2010

on halvenenud, tähtsaid tervise-, hoolekande- ja haridusasutusi on suletud ja juba niigi minimaalseid toimetulekutoetusi külmutatud.

Samas, kui vaadata kogupilti, siis võib näha märke nii uute poliitiliste algatuste sünnist, millel võib olla kaugeleulatuv mõju, kui ka sotsiaalse innovatiivsuse tekkest mitmetes maades. Näiteks reageeris avalikkus valitsuse püüule Hispaania kriisiga hakkama saada üksikisikute algatatud diskussioonidega, kus otsiti lahendusi edasiminekku, jätkuvad poliitilised protestid. Teisalt on taas tekkinud üli suur huvi igasuguse kohaliku alternatiivmajanduse vastu nagu näiteks toidu kasvatamine ja rahavaba majandus (kohalik väärtus) (Conill et al, 2012).

Solidaarsusrühma kogemustest lähtudes on oluline alustada sellel teemal kontekstuaalset diskussiooni, sest selle tähendus eriti vaeste ja haavatavate isikute ning vähemate võimalustega kogukondade jaoks on hiigelsuur. Täpselt nõnda nagu Kesk- ja Ida- Euroopas on võimalik kokku arvestada keskselt planeerimiselt turumajandusele

ülemineku käigus tõusnud surmade arv ja sotsiaalkulu, võime nüüd hakata arvestama majanduskriisi hinda. Näiteks vastab 1% töötuse kasv Euroopa Liidus umbes 0,8% enesetappude arvu kasvule, kusjuures tõus on seda suurem, mida vähem on sotsiaalseid

Inimliku väljatõrjumise ja võistlemisega silmitsi seistes kinnitame meie, et kristlased on preesterlik sugu, armu saanud, kes kuulutavad Jumala kiidetavaid tegusid (1Pt 2:9–10) ning kelle seas peab austatama kõikide kutsumist ja kus igaühe teenimine on ühtviisi tunnustatud. (LML, 2011)

garantiisid. (European Commission, 2012) Samas on selge, et poliitilisel suunal, mille enamik Euroopa riike on võtnud, ei ole kõikide toetust. Näiteks Island, mis oli üks finantskriisist kõige enam mõjutatud riik, ei järginud

enamiku Euroopa riikide aktsepteeritud poliitikat. Ta keeldus sundimast rahvast pankade vigu kinni maksma. Teistest prioriteetidest lähtudes on ellu viidud teistsugust poliitikat, valitud teistsuguseid suundi, kriisist on juba välja tulnud, kuigi osad inimesed on kahju saanud. Seetõttu on Euroopas põhjalike uurimustega tõestatud kasvav vajadus radikaalseks poliitiliseks muutuseks (vt nt Schulmeiter, 2010, Lehndorf, ed., 2012).

Kultuuri ja sellega seotud väärtuste küsimuse alla seadmine

Panganduskriisi taustaks on spetsiifiline kultuur, mis kätkeb eneses hästi mõistetud väärtuste ja uskumuste süsteemi, mis suunavad ja toetavad käitumist ning millel on mõju inimeste isiklikule ja institutsionaalsele elule. Hästi dokumenteeritud omastav individualism ja sellega seotud uusliberaalne praktika moodustavad tegelikult usutunnistuse, mida peaks kristlikust vaatevinklist hoolikalt analüüsima (vt Elliott & Atkinson, 2009). Teiseks peab kindlasti mainima, et vaatamata sellele, kui ulatuslikku meediatähelepanu saavad mõned suured korrupsiooni-juhtumid ja kuritarvitamised, ei saa siiski lahti aimdusest, et tegu on struktuurse ehk sotsiaalse patuga finants-, majandus- ja poliitilises sfääris, nagu viitavad vabastusteoloogid. Kui me seda tõsiselt võtame, siis ei räägi me enam kriisist, nagu oleme juba aastaid teinud, vaid hoopis uuest ja hävituslikust normist, mis on saanud õigustamata tõelisuseks. Ja nõnda ei piisa pelgalt peale pressivate probleemidega tegelemisest, vaid tähelepanu all tuleb hoida ka nende lähtekohti ja püüelda muutumise poole. Kirikud ja diakooniaorganisatsioonid peavad nii üksik-

isikuid kui ka organisatsioone kutsuma eetilisel käituma, arendades samal ajal hoolega alternatiive praegu kehtivatele uskumustele ja käitumismallidele, mis kogu rahva heaolu hävitavad. Seetõttu olemegi valinud arutelu lähtekohaks just eelnimetatud põhjuse. Niisuguse Euroopa kontekstis toimuva arutelu tulemil võib olla globaalne positiivne mõju, eriti kui arutelu toimub koostöös lõunapoolkera kiriku ja diakooniaga.

2) Noored ja vanad kannavad kulu

Sissejuhatus

Kriisi kulgedes on saanud selgeks, et Euroopa kogukonna kõige haavatavamad ja tõrjutumad inimrühmad maksavad kinni sotsiaal-, tervishoiu- ja hariduskulu; eakad ja noored on seetõttu tohutu surve all.

Mõju noortele...

Noortele mõjuvad muutused tööturul kõige enam, kuna uued regulatsioonid ei kaitse enam alles tööle asunud. Ja nõnda on noored töötajad esimest korda viimase 60 aasta jooksul silmitsi halvemate töötingimuste ja madalama positsiooniga kui nende vanemad. Põhjalik põlvkondade võrdlus näitab, et tööturu tingimused on praeguste põlvkondade jaoks pingelisemad kui olid nendel, kes sisenesisid tööturule 1970. aastatel. Selle tulemusel esineb praegu rohkem nii haigusi ja perevägivalda kui ka teisi negatiivseid sotsiaalseid ja psühholoogilisi tagajärgi. Seega on noorel põlvkonnal suurem tõenäosus töö kaotada, olla alamakstud; samuti on neil suurem vaimse tervise probleemide risk kui eelnevatel põlvkondadel (Collshaw, S., et al 2010, European Commission, 2012). Selge on see, et noorte inimeste töötusesse tõrjumise

Tõrjutud sisserändajad – Londoni Hiina Luterlik Kirik Suurbritannias, Londoni Hiina Luterlik Kirik (LHLK)

on Hiina tudengitele ja teistele immigrandidele vaimulikuks kodus võõrsil. Xiao Ming (turvalisuse tagamiseks on nimi muudetud) on üks paljudest võõrtöölisest, kes LHLKs käib. Ta üks tuhandetest eelmisel kümnendil Inglismaal varjupaika taotlenud hiinlastest. Paljud neist on pärit Hiina rannikuala vaestest maapiirkondadest. Migrantid maksavad sageli suuri rahasummasid endi salaja Inglismaale toimetamise eest, selleks kasutatakse kaubavaguneid jmt, kus ei ole tagatud ei põgenike turvalisus ega tervis. Nad reisivad maad mööda läbi Ida-Euroopa. Londonisse jõudnuna peavad migrantid töötama pikki tunde *take-away* restoranides jms, et maksta oma võlga kohale toimetamise eest. Niisugune inimkaubandus on õitsenud terve kümnendi, selle juured on Ida-Aasias. LHLK liikmeks saades on võõrtöölised leidnud kodu võõrsil, nad saavad seal oma emakeeles turvaliselt suhelda. Paljud võõrtöölised ei ole asüüliõigust saanud nagu Xiao Ming. Xiao on õnnelik, sest tema ei pea kartma maalt sunniviisilist väljasaatmist, kui Hiina restorane illegaalsete immigrantide leidmiseks läbi kammitakse. Peaaegu kõik Hiina immigrantid peavad elama ja töötama salaja ja sageli pikke tunde väikese tasu eest.

© LCGB/David Lin

David Lin (Suurbritannia)

eest maksab ühiskond alguses illegaalse tegevuse tagajärgedega, hiljem on oht terve põlvkond kaotada.

... ja vanuritele

Mis puutub vanuritesse, siis kuna keskmine eluiga ja seega vanemaealiste arv pidevalt kasvab, tuleb selle demograafilise teguriga arvestada, sest see tähendab kasvavat nõudlust tervishoiu- ja sotsiaalteenuste järele. Kokkuhoiupakette uurides selgub aga, et suure osa vanurite sissetulekud kahanevad ja neile vajalikud teenused halvenevad, sest nad sõltuvad sotsiaaltoetustest ning vajavad tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid. Diakooniale on see suur väljakutse, sest kasvav vajadus abistada ja vähenevad finantsid pole tasakaalus (Age Platform Europe, 2012).

Kontrollides kriisi otsest ja järelmõju

neile kahele grupile, on selgelt näha, et see sotsiaalne leping, mis Euroopa Liidu sotsiaalmudeli vaeslapseks tegi, on tugevasti ohustatud vaatamata sellele, et väidetakse vastupidist.

3) Sunnitud kolima – sunnitud paigale jääma

Sissejuhatus

Näha on, et Euroopas toimub laialdane migratsioon – inimesed kolivad Euroopa sisesele, siia tullakse ka väljastpoolt. Migratsioon on mitmetahuline nähtus, oluline on teadvustada kõiki selle põhjuseid ja tagamaid. Näiteks on Euroopa Liidu tööjõuturu poliitika üks võtmelemente tööjõu liikuvus ja sellele vastavalt on välja töötatud keelepoliitika, dokumentatsioon viitab sellele kui sisemisele migratsioonile.

Teisalt toimub sisseränne kolmandatest riikidest, mida reguleerivad teistsugused seadused. Lisaks tavamigratsioonile võtab Euroopa vastu põgenikke nii maailma teistest piirkondadest kui Euroopast.

Migratsiooni dünaamika

Üks migratsiooni tõsiasju on tõdemus, et inimesed kolivad mujale vaesuse, keskkonna allakäimise või sõjalise/tsiiviilkonflikti tõttu. On aga ka inimesi, kes ei saa ära minna, ka nemad kannatavad äärmuslikku vaesust. Euroopa sisene liikuvus on suurenenud ääremaaade finantskriisi tõttu. Saksamaal näiteks on tähele pandud, et sinna kolivad Lõuna-Euroopa noored pered. See on nn vaesumigratsioon, mis annab tunnistust päritolumaajanduse olukorrast ning puudulik tervise ja toimetulekutoetusest. Palju on sissetuleku- ja töötöisingul ümberasuajaid ka Kesk- ja Ida-Euroopast ning taasiseseisvunud riikidest.

Üks Euroopa sisese migratsiooni tulemus on vaestesse kogukondadesse maha jäävad inimesed, kes on seejärel veel suuremas viletsuses vaatamata toetustele. Mõnes riigis, kust minnakse väljapoole tööd otsima, on kombeks lapsed jätta sugulaste (sagegi vanavanemate) hoole alla ning see tekitab omakorda nendele lastele ja kogukondadele edasisi arenguprobleeme. Kogudused ja diakoonia peavad sellele probleemile, mida „vastuvõtavad maad“ tavaliselt ignoreerivad, tähelepanu pöörama. Tegelikult on enamik riike nii „saatjad“ kui „vastuvõtjad“, aga turumajandusele ülemineku ja finantskriisi tagajärjed on tekitanud mõnes Kesk- ja Ida-Euroopa riigis väga ebastabiilse olukorra.

Oikumeeniline Humanitaarorganisatsioon (Ecumenical Humanitarian Organisation – EHO) on Serbiasse rajanud roma teabekeskuse (Roma Resource Centre – RRC), mis tegeleb romade kogukonna küsimustega Serbias. Selle kaudu jagatakse teavet kõikide kodanike võrdsetest inimõigustest, õpetatakse üle saama eelarvamustest tõrjutud inimgruppide suhtes, teavitatakse hariduse, õpipõisina õppimise ja töö võimalustest, aidatakse parandada elamistingimusi jne... EHO RRC sihtgrupiks on koolid, sotsiaalhoolekandeesutused, linna-, valla- ja maakonnavalitsused ning teised üksused, mis saavad algatada romade kogukonna tarbeks spetsiifilisi tegevusi. EHO RRC üks suuremaid saavutusi on olnud lahenduse leidmine ühe roma asunduse staatusele.

Romade kogukondade õigus eluasemele on vaidlustatud kogu Euroopas ja on tähtis, et EHO RRC lähtub oma töös inimõigustest. Aidates elanikke organiseerida ja luua dialoogiks ja läbirääkimisteks kohalike omavalitsustega oma platvormi, on EHO RRC panustanud romade elutingimuste parandamisse. Selle lähenemisviisi kohaselt on tähtis, et romad osaleksid projekti kõikides staadiumides. Nad teevad otsuseid, mis on kooskõlas nende kultuuri ja traditsioonidega. Erilist tähelepanu pööratakse naistele ja majade omaalgatuslikus korras esile tõusnud taastamisvajadusele. Niisugune mudel on ökonoomne, sest ühe maja taastamiseks on tarvis vaid umbes 1500 euro väärtuses ehitusmaterjali. See aga on võimalik vaid siis, kui romad teevad ise ehitustööd ja leiavad taaskasutatavaid ehitusmaterjale. Kolme aasta jooksul taastati 135 maja kahes kogukonnas, toetati viit romade ettevõtet, kõikidele tagati elektri kasutamise võimalus. Majade taastamisprojekti kõrval kutsuti ellu ka juriidilise nõustamise, täiskasvanute ja laste haridustöö ning kutsehariduse projektid. Haridustööl on kogu projekti suurim edulugu. See on rajatud Jumala armastusele ning kuulub Jumala armastust kõikidele hädasolijatele. EHO RRC näitab Jumala armastust läbi tegude.

EHO RRC on kutsunud teenima, aitama ja toetama kaasinimesi, kes on vaesed, haavatavad, tõrjutud ja süstemaatiliselt diskrimineeritud. EHO RRC aitab kaasinimesi ja kuulutab piirideta armastust läbi tegude, levitades nõnda kohalikus kogukonnas kristlikke väärtusi.

Robert Bu (Serbia)

Inimkaubanduse kasvav probleem

Peale reguleeritud migratsiooni, mille kaudu liiguvad pagulased, toimub Euroopa ühiskonnas ka inimkaubandus väga erinevatel põhjustel – mitte ainult seksitööstuse jaoks, vaid ka teiste, sageli orjandusega sarnanevate mittelegaalsete ettevõtmiste tarvis. Seetõttu on oluline toetada diakooniatööd nende inimeste hulgas, kellega on kaubeldud, ja osaleda inimkaubanduse vastu võitlemises.

Migratsiooni tagajärjed

Teisalt on migratsioon tekitanud probleeme immigrante vastu võtvates kogu-

kondades. Kõigepealt on raskustega silmitsi muidugi sisserändajad ise, kes võivad kannatada diskriminatsiooni tööturul, neid võidakse julmalt tööandjate või „vahemeeste“ poolt ära kasutada. Immigrandid, kes tahavad pikaks ajaks paigale jääda, kogevad elukoha, hariduse ja tervishoiuga seotud probleeme. Sellest olukorrast tõusev võtmeküsimus on vajadus pakkuda kasvavale immigrantide hulgale (ja teistele, kes selleks riiklikult ei kvalifitseeru) sotsiaal- ja tervishoiuabi, isegi kui seadus seda ei võimalda. Suurim rühm selles kategoorias on need, kes tulevad Euroopasse põgenikustaatust otsima ilma vajalike dokumentideta. Siin ilmnevad käärid üldkehtivate inim-

õiguste ning iga riigi ja Euroopa Liidu poolt tagatud õiguste vahel. Teiseks on Euroopa kirikud ja diakoonia silmitsi rassismi ja diskrimineerimisega, mida kogevad immigrandid ja nende järeltulijad. Rassismi ja ksenofoobia võitmiseks lahenduste otsimine on üks olulisimaid ülesandeid. Kirikutel on siin eelis, sest immigrantide kogukondades on religioonil sageli väga tähtis roll ja seega saab religioon tsiviilühiskonna ehitamisse suure panuse anda (Modood, 2013). Samas on see väljakutse just traditsioonilistele enamuskirikutele, kes peavad uute suurte kogukondade tekkimisel leidma uue koha oikumeenilises ja uskude vahelises kontekstis. Samas jäävad rassism ja ksenofoobia jätkuvalt migrantide probleemiks, ükskõik, kas nad on alles äsja sisse rännanud või Euroopa kodanikud teist, kolmandat, neljandat põlve. Üks tänapäeva olulisimaid teemasid on süvenev romade kogukonna diskrimineerimine ja nende inimõiguste rikkumine. Kirikud ja diakoonia on välja tulnud innovaatiliste projektidega, näiteks on Soomes loodud romade kogudusi, mida toetavad kohalikud luterlikud kogudused.

Kolmandaks, kirikud ei pea mitte ainult toetama ja abistama migrante, asüülitaotlejaid ja põgenikke, vaid nad peavad ka otsima poliitilisi võimalusi luua ja ellu kutsuda läbipaistvaid süsteeme, võitlema korrupsiooniga ning tegutsema migranttöajõu ärakasutamise ennetamiseks.

4) Varjatud inimesed ja tõrjutud grupid

Inimeste tervise- ja sotsiaalteenustest ilmajätmine

Euroopas on kasvamas inimeste arv, kelle vajadused on „peidetud“, sest need inimesed ei kvalifitseeru riigi

poolt tavaliselt pakutava sotsiaalabi saajate hulka. Nimetatute seast paisuvad enim silma just need, kes sise-nevad riiki põgenikena, aga legaalselt seda staatust ei saa. Koostöös teiste organisatsioonidega on kogudused ja diakoonia ellu kutsunud enam-vähem „põrandaaluseid“ teenuseid, et aidata väljaspool seadust olevaid inimesi. Seda üritust peab toetama. Teised rühmad, kellel on niisuguseid teenuseid vaja, on need, kelle puudub sotsiaalkindlustus ja kellel pole seadusest tulenevat õigust tervisekindlustusele, haridusele ega eluasemele. Ka siin tahavad diakooniatöö tegijad ja kohalikud kogudused aidata, aga vajadused muudkui kasvavad, kuid võimalused mitte, nii nagu kasvavad ka käärid kirja pandud inimõiguste ja tegeliku elu vahel.

Diskrimineerimine ja eelarvamused

On veel gruppe, kes kogevad diskrimineerimist ja kellel on raske jõuda neile vajalike teenusteni, näiteks HIV-positiivsed või AIDSi põdevad inimesed. Eriti raske on siis, kui tervishoiu- ja sotsiaalteenuse pakkuja on võimetu tagama vajalikke vahendeid ja teenuseid. Samuti on tõrjutud puuetega inimesed, kes ei saa kätte tavalist teenust liikumispuude või muu takistava teguri tõttu. Ka avalik arvamus võib olla mõnel juhul takistavaks teguriks – veel hiljuti eraldati puudega inimesed omaette institutsioonidesse elama ja õppima. Paegu on ka suhteliselt heas olukorras ja hakkama saavad inimesed kokkuhoiupoliitika tõttu ilma jäämas neile vajalikest põhivahenditest. Inglismaal näiteks kasvab vanurite ja puudega inimeste arv, kes teevad või üritavad enesetappu, sest nad ei saa hakkama vähenenud sotsiaaltoetustega või hirmuga nende vähenemise ees.

2. Neli väljakutset/ülesannet kirikule

1) Üks kirik, mitu reaalsust

Sissejuhatus piirkondadesse

Euroopa kontekst on väga mitmekülgne ja oluline on tunda eri piirkondade luterlike kirikute tausta. Hõlpsasti eristatavad on mitu suurt pearühma, aga isegi nende sees on suuri erinevusi.

Tavaliselt loetakse põhjamaade piirkonda suurte traditsiooniliste kirikutega tervikuks, aga isegi seal, vaatamata sarnasustele, on erinevusi näiteks selles, kuidas kirik ja riik ning diakoonia kui organisatsioon omavahel seostuvad ja see kõik on kiires muutumises. Järjest keerulisemaks muutuv multikultuurses kontekstis on olulisemate ülesannete seas diakoonia ümbersuunamine, luues selliseid diakoonia mudeleid ja meetodeid, mis aitaksid tõrjutud inimestel leida oma hääle, mitte toota ohvrientaliteediga inimesi. Sealt edasi on teemaks sotsiaalhoolduse restruktureerimine turunõudlusest lähtuva pluralistliku mudeli järgi, selle mõju kirikule ja diakooniale ning mõnel juhul (näiteks Rootsis) sotsiaalteenuste vahendamise andmine kiriku kätte. Kes- ja Lääne-Euroopa piirkonnas on väga erinevaid taustsüsteeme, on nii luterlikke kui teisi protestantlikke kogudusi.

Näiteks Saksamaal on protestantlikul kirikul sotsiaalhoolekandes läbi piirkondlike ja riiklike Diakonisches Werki organisatsioonide oluline roll ja nõnda on ta tervise- ja sotsiaalteenuste põhiline pakkuja, lisaks tehakse seal veel diakooniatööd koguduste tasemel. Samal moel on asi lahendatud teisteski Euroopa riikides. Ladina-Euroopa ja diasporaakogudused on üsna väikesed, aga ka nende osakaal on kasvava immigratsiooni tõttu tõusnud.

© Ecumenical Humanitarian Organization EHO, Serbia

Me oleme rahutegijad, rajades sildu üksikisikute, kogukondade, ühiskondade ning religioonide vahele.

Me volitame üksikisikuid ja kogukondi jõudma universaalsete õiguste ja piisava elukvaliteedini.

Me astume vastu vaesuse, eraldatuse, ebaõigluse ja konflikti põhjustele.

(LML, 2011)

Seistes silmitsi inimeste võistlevate ja üksteist tõrjuvate struktuuridega, ütleme meie, et kristlased on preesterlik rahvas, Jumala armu saanud, kes kuulutavad tema tegusid (1Pt 2:9–10) ning kelle seas peab kõikide kutsumine ja panus olema võrdselt tunnustatud. (LML, 2011)

Kesk- ja Ida-Euroopa on samuti lõhestatud, kuigi sealsed luterlikud ja protestantlikud kogudused jagavad keskselt planeeritud kommunistliku režiimi kogemusi. Ometi on olulisi rahvuslikke erinevusi, näiteks endises Saksa Demokraatlikus Vabariigis ja Ungaris sai kirik diakooniatööga jätkata, aga näiteks Lätis ja endises Tšehhoslovakkias oli see keelatud. Eelnevalt nimetatud mõjutab diakoonia arengut peale 1989. aastat. Teise erinevusena saab välja tuua asjaolu, et mõnel juhul oli juba enne 1945. aastat olemas kõrgelt arenenud diakooniastruktuur. Sellisel juhul sai sellest diakoonia traditsioonist ammutada ka postkommunistlikul perioodil. Kesk- ja Ida-Euroopa kontekstis on oluline ka väikeste, oma

ajalooliste juurte ja tänapäeva kogemustega diasporaakoguduste tegevus. Mõned tänapäeval esile kerkivad erinevused on pärit sotsiaalabi olukorrad enne 1945. aastat. Näiteks oli Tšehhoslovakkia hoolekandesüsteem rohkem arenenud kui Ungari oma, samuti oli see endistes Nõukogude Liidu vabariikides igal pool omanäoline. (Adascalitei, 2012)

Sarnasused ja erinevused Euroopas

Vaatamata kontekstist tingitud erinevustele on solidaarsusrühm leidnud palju sarnaseid teemasid, millega on tarvis kohalikus kontekstis tegeleda ja mida läbi arutada. Tavaliselt, kui räägitakse Euroopa luterlikest kogu-

dustest, eristatakse vähemus- ja enamuskirikuid, kipub tekkima kalduvus toota keskuse ja ääremaade vahelist sõltuvust. Diakoonia uuendamise tööprotsessis pandi selline lõhenemine küsimuse alla. Põhjapiirkonna rühm väljendas huvi oma vähemkindlustatud piirkondade parterkoguduste käest õppimiseks, olles veendunud, et töö kvaliteet ei sõltu pelgalt materiaalsest tingimustest ja vahenditest. Tulevikus peavad koguduse tööd tõenäoliselt tegema vabatahtlikud ja seetõttu on vajadus õppida tundma niisugust tööd. Eelnimetatu kinnitab piirkondliku tööprotsessi käigus kogetut – igal juhul on motiveeritud ja pühendunud inimesed tähtsaimaks teguriks, millele tuleb keskenduda. Seetõttu on kogu-

konna ja koguduste diakoonia arendamine ja uuendamine eesmärk omaette, mitte vaid hääbuva või olematu riigiresursi aseaine.

Esile toodi ka erinevat diakoonia töövahendite baasi eri riikides. Skaala algab riikidega, kus diakooniat finantseeritakse põhiliselt vabatahtlikest annetustest või projektipõhiselt ja lõpeb kõrgeltarenenud riiklike süsteemidega, kus diakoonia on riiklikult (mõnikord isegi läbi maksustruktuuride) tunnustatud sotsiaalabi ja tervishoiu osa, näiteks Saksamaal. Mõnel pool toetab riik diakooniat regulaarselt. Näiteid on ka riikidest, kus on loodud suured sotsiaalhoolekandesüsteemid ja nüüd tahetakse, et kogudused vastutuse teenuste pakkumise eest endale võtaksid. Need süsteemid on täis võimalusi, aga ka ohte. Kui riik teenuseid rahastab, siis on võimalus, et diakooniast saab käepikendus riigipoliitika

elluviimiseks näiteks eelarve kärpimise kaudu. Teisalt võib diakooniateenuste pakkumine vaba turu tingimustesse toomine vähendada teenuse kvaliteeti ja tekkida võivad „imelikud“ teenused. Mõte muuta diakoonia sotsiaalseks ettevõtluseks võib ju olla mõnel juhul mõeldav, aga samas tekitab see survet saada teenustelt kasumit. Igal juhul on diakoonia jaoks raha vaja, tähtis on aga pidevalt meeles pidada, et raha on ka sellise ideoloogia elluviimise vahend, mis on diakooniaväärtustega vastuolus. Oluline on jõukamate ja väiksemate finantsvõimalustega maa- ja koguduste omavaheliste suhete arendamine muutuv olukorras, vahendite jagamine ei tohi tähendada pelgalt töömudelite ja prioriteetide ülekandmist jõukast piirkonnast vaesesse. Seda probleemi tugevdab Euroopa Liidu piir, mis mõjutab ka sotsiaal- ja diakooniatöök kasutada

olevaid vahendeid. Isegi EL-i sisest on suuri lõhenemisi. Diakoonia finantseerimise turuolukorrast ja projektidest sõltuvaks muutumine avaldab sellele töö jätkusuutlikkusele ja kultuurile tohutut survet.

Kohaliku diakoonia ärkamine

Euroopa kõikides piirkondades soovitakse kohaliku kogukonna ja koguduse diakooniat äratada nii, et see oleks kiriku identiteedi lahutamatu osa, et sellel oleks selge visioon igaks elujuhumiks. Sellest lähtuvalt arendatakse teisi diakoonia väljendusviise. Kui me vaatleme mõnda suuremat diakooniaorganisatsiooni, siis kõige raskem on leida inimesi, kellel oleks aktiivne usuelu ning teadmised diakoonia väärtustest ja vaimusest. Mida elavamaks ja organiseeritumaks diakooniatöö koguduses muutub, seda rohkem on võimalik leida uusi motiveeritud vaba-

tahtlikke ja töötajaid, kes juhivad kristlikest väärtustest. Selle arengu julgustamiseks on noortele loodud suunatud programmidega eksperimente.

2) Vaesus ja tõrjumine kirikus

Kiriku sotsiaal-majanduslik positsioon

Eelnevat arutelu koguduse positsioonist Euroopa mitmekülgse kontekstis saab süvendada, kui vaadelda, milline on koguduste positsioon kasvava riikliku ja piirkondliku ühiskondliku ja majandusliku lõhestumise suhtes. Kiriku identiteet ja juurdumine igapäevaelu on seotud nii tema ajaloolise arengu kui oleviku oludega. Laias laastus on kogudus olnud paremini juurdunud majanduslikult suhteliselt paremal järjel olevas ühiskonnas, samas on see olukord lähiajaloo sündmuste taustal muutumas. Aga ikka veel on kogudus väiksemate võimalustega piirkondades nõrgemalt esindatud. Diakooniatöös astutakse olulisi samme, töötamaks välja strateegiaid niisuguse olukorra parandamiseks. Igal juhul on oluline analüüsida koguduste praegust sotsiaal-majanduslikku positsiooni ja selle muutumist ajaloos. Kiriku „imago“ võib tänapäeval olla vääristunud, seda olukorda on tarvis parandada.

Multikultuurne ja multireligioosne väljakutse

Niisugune küsimus muutub Euroopas seda põletavamaks, mida enam erinevaid religioone ja kultuure ennast siis mahutavad. Kuidas reageerib „traditsiooniline“ protestantlik kirik erineva taustaga inimestele? See võib tähendada vajadust õppida paremini tundma enda omast erinevaid kultuure, eluviise ja religioone. Samuti tähendab see, et on vaja olla avatud oma usku „teist-

moodi“ väljendavate kristlaste suhte ja mahutada need uued väljendusviisid igapäevaelu.

3) Uus rõhk diakoonilisel kirikul

Sissejuhatus

Eespool välja toodud põhjustest lähtuvalt peab diakoonia saama kiriku olulisimaks tunnuseks. Me ütleme koguni, et Euroopa misjon peab olema diakooniline, kuulates kõige tõrjutumaid. Ta ei pea olema niivõrd kuulutuse-, kuivõrd empaatia- ja halastusepõhine, viima muutuste ja muutumiseni.

Kogukonna diakoonia kaks teed

Kogukonnast lähtuv diakoonia jaguneb laias laastus kaheks.

Kõigepealt tegeletakse diakoonilise kiriku või koguduse arendamisega. See võib tähendada kohaliku koguduse arendamist kogukonnakeskuseks või siis koguduse rolli kasvamist kogukonnas.

Seega luuakse kas diakoonilisi kogudusi põhiliselt tõrjutud inimestele või pakutakse tavalises koguduses diakooniaprogramme.

Koguste sisesealt on diakooniatöö vajadus olemas, kuid see peab viima „väljaspool“ asuvate inimeste elu-olu parandamiseni, olles seega suunatud „väljastpoolt sissepoole“.

Teine tee, mida minnakse, on diakoonia- ja missioonitöö tegemine väljaspool kogudust „unustatud inimeste seas, unustatud paikades“ ehk siis „tänaval“ ja „naabruses“. Seda tööd tegevatel initsiatiivgruppidel võib olla kogunemiskohaks näiteks mõni maha jäetud kauplus või kortermaja. Palju kasutatud näiteks on linnamisjonitöö kahtlases naabruses elavate tänavalaste- ja noortega.

Igal juhul on kohalike koguduste pastorite ja diakonite ülesanne:

- ✓ sildade loomine kohaliku kogukonnani kogu selle tegevuse mitmekülguses,
- ✓ inimeste kõrval olemine kõikides eluolukordades,
- ✓ õppimispaikade ja -viiside loomine,
- ✓ ilmikute (vabatahtlike) kaasamine kogukonna ülesehitajaks neid õpetades,
- ✓ pidev arutelu vahendamine kogukonna vabatahtliku diakooniatöö asjus.

4) Sellise töö eelduseks on motivatsioon, juures olemine ja kaasamine

Motivatsioon tuleb kogemustest ja suhetest...

Inimesed on diakooniatöö suurim ressurss ja seetõttu on tähtis koos töötajatega mõtiskleda motivatsiooni ja andide üle, mida nad endaga kaasa toovad. On vaja, et oleks selge: teenimistöö lähtub iga inimese isikliku elu loost. Solidaarsusrühma kogemus ütleb, et põhilise liikumapaneva kogemuse saavad inimesed inimsuhetest. Seetõttu on oluline, et diakooniatööd üles ehitades pöörataks erilist tähelepanu inimeste hõlmamisele diakoonia-alasesse suhtlusse. Nõnda saab inimeste endi kogemus nende motivatsiooniks ja töövahendiks. Solidaarsusrühmas osalejad nimetasid tähtsaks perekonnas saadud haridust ja väärtusi, nende jaoks eeskujudeks muutunud tähtsatelt inimestelt õppimist ja noorena kristlikes (haridus)programmides osalemist. Mõned rühma liikmed nimetasid pöördepunktidenä terviseprobleeme või teisi isikliku elu raskusi. Teised

mõistsid, et võõras riigis ja kultuuris elamine või raskete maailmasündmuste kogemine oli pannud nad kannatust, ebaõiglust ja ebavõrdsust paremini nägema ja aktiivsemaks muutuma.

...ning usust ja vaimsusest

Toites halastust ja solidaarsust, olid usk ja vaimulikud väärtused eluloost lähtuvas motivatsioonis kõrgel kohal. Paljudes lugudes on olulisel kohal Kristus kui haavatud ravitseja, kes on juhatanud elukutsevalikuni diakooniavallas. Päriselust pärit kogemus aitab töötegitajatel teisi inimesi ja nende olukorda seestpoolt mõista ning otsida ka lahendusi nii seestpoolt kui püüdes olukorda muuta.

Diakoonia kui inimeste juures olemine

Ka juures olemist tuleb mainida. Diakooniatöö ei ole pelgalt vahenditest lähtuv tulemustele orienteeritud töö, vaid see on inimestega koos läbi nende elumuutuste rändamine.

Inimeste juures olemine nende elusündmustes nõuab pigem pikaajalist pühendumist. See erineb täiesti ametlikest süsteemidest, mis kipuvad kasutama vähe aega nõudvaid töömeetodeid, et saavutada ettekirjutatud tulemusi, mis sageli pole realistlikud ega pruugi arvestada inimeste enesevääriskusega. Diakooniatöö nõuab vaimulikku kogemust, mis suudab taluda pikaajaliselt inimestega koos käimist, nii et nad endaks jääda saavad, mit-

te „klientideks“ ei muutu. (Menkveld, 2011, Addi, 2011.)

Diakoonia, kaasamine ja jõud

Kolmandaks võtmeteguriks teel muutusele on kaasamine. Sageli satuvad diakooniatöö kaudu abistatavad inimesed passiivse vastuvõtjana otsekui lõksu ning kirikust ja diakooniast saab jõupositsioonil olev doonor. Seetõttu on vaja igas olukorras leida selline lähenemine, mis tugevdab suhteid, kaasab inimesi kõikidesse protsessi etappidesse, otsustamisest tegutsemiseni!

Dialoog ja diakoonia

Inimkonda luues astub Kolmainu Jumal looduga dialoogi. Jumal on oma püha loomuse poolest osadus. Seetõttu kutsub Tema inimkonda enesega osaduses olema, nõnda nagu ta elab osaduses terve Jumala looduga. Nõnda kutsub Jumal inimkonna ellu – elama koos ja osaduses Temaga.

Diakoonia ei ole kirikutöö ripats. Diakoonia ei ole lisaväärtus. Võib öelda, et diakooniast algab piibellik kuulustöö, inimkonna kutsumine, tema elu ja osadus Jumalaga. Jumal kutsub meid üksteisega osaduses elama. Suur juudi filosoof Martin Buber nimetab MINA-SINA tandemit fundamentaalseks mõisteks. Ta lisab: „Läbi SINU sain ma MINAKS“ ja lõpetab kuulsa tsitaadiga: „Tõeline elu on kohtumine.“

See jumalapilt on dialoogile orienteeritud kohe algusest peale. Me oleme kutsutud ja seatud omavahel rääkima ja üksteise eest hoolitsema. See, et me oleme tehtud Jumala näo järele, tähendab, et igal inimesel on inimväärikus ja teised inimesed ei tohi teda „ära kasutada“. Samas tähendab see, et meie jumalanäolisus väljendub osaduses teiste inimestega, elades koos kogukonnana. Seetõttu on inimlik dialoogiprintsiip ka **diakoonia** printsiip. Nõnda on meie, inimeste jumalanäolisus diakoonia enesemõistmises oluline. Diakoonia on Jumala loodud sündmus, mis meenutab meile inimkonna loomist, nõnda on see märk Jumala diakooniast (hoolitsusest) meie eest.

Piiskop Dr. h.c. Frank Otfried July, 12. mai 2012, Ostrava (LML-i Euroopa kirikujuhtide nõupidamise diakooniapäeva hommikupalvus)

© Gottfried Stoppel

TEINE OSA

Teemasid aruteludeks ja tegudeks

1. Kutsumus

Diakoonia on Jumala kutsumisele läbi kaasinimese ustavalt vastamine

Jumala kutsumine ja kannatavad inimesed

Diakooniline kirik on kutsutud kahelt poolt – Jumala ja kannatavate inimeste, nende „vähemate“ poolt meie seas, kelle häält võimulolijad ei kuule. Kristlased on kutsutud teenima Jumalat ja oma ligimest. Halastaja samaarlase lugu mainitakse sageli kui diakoonia alusteksti ja kui lähemalt vaadata, siis näeme, et „kutse“ teenida (appikutse) tuleb tee ääres lamavalt haavatud mehelt. Sellega ei saa nõus olla, aga – mis on tänapäeva sobiva diakoonilise teenimise sisu, mudel ja meetod? Mis juhtub siis, kui me selle teenimise mudelit hakkame kujundama, lähtudes sellest, et kutse teenida tuleb kirikust väljastpoolt, nendelt, kelle hääl poliitilise ja majanduslike otsuste tegijaid ei liiguta, kes ei kvalifitseeru isegi korralikeks tarbijaiks. Võib-olla need hädasolijad edastavadki meile Jumala kutse (Lk 10:30–37).

Päriselus võrsub motivatsioon diakooniliseks teenimiseks suhetest ja kogemustest, seepärast on diakoonilist kutsumist arendades ja tugevdades tähtis pöörata tähelepanu just sellele, kuidas inimeste endi elulugudest lähtub ja hakkab kasvama pühendumine. See on tähtis nii siis, kui inimene on vabatahtlik või aktivist kui ka juhul, kui ta on palgaline diakooniatöö tegija. Sügav teenimise mõistmine lähtub

nendest kogemustest ja areneb praktilist teenimistööd mõtestades.

Asjade „nägemine nii, nagu need on“ ja muutuste nimel töötamise keerukus

Halastaja samaarlase lugu toob esile veel ühe mõtte. Mida tähendab see, et möödaminejad ei olnud võimelised kutset kuulma, olles oma religioosse, majandusliku või poliitilise positsiooni pärast mures? Ainus, kes kutset „kuulis“, oli samuti tõrjutud.

Siit järeldub, et me peame väga

„...tõesti, ma ütlen teile, mida iganes te olete teinud kellele tahes mu kõige pisematest vendadest, seda te olete teinud mulle.“ (Mt 25:40)

hoolega jälgima, miks me diakooniatööd teeme. Me peame olema igapäevaeluga väga hästi kursis ja hoolega jälgima, milliseid järeldusi me sellest teeme. Seda, kuidas me „teist“ näeme, raamistavad meie oma elulugu ja ootused ning seda on vorminud meie teoloogilised ja professionaalsed eelteadmised. Järelikult peame teadlikud olema oma „raamidest“ ja sellest, kuidas need võivad meie suhtlemist teistega mõjutada. Oluline on meeles pidada, et meie ootused sobivad meie kultuuri ja konteksti, olles osa meie eluloost, kuid teistel on teistsugused ootused, mis on seotud nende oma elulooga.

Kui me tahame töötada inimeste ja kogukondade elu muutmise nimel, siis tuleb eelnevatest mõtetest olulisi järeldusi teha. Üks järeldus on see, et kõige fundamentaalsem muutus on aidata inimestel alustada ja elada „uut lugu“. Ka see tuleb kontekstis läbi mõelda, sest iga inimene on põimunud oma kogukonda ja kultuuri. See tähendab, et tähendusrikkaimad muutused saavutatakse, töötades terve rühmaga, mitte üksikute rühmast ja kontekstist eemaldatud inimestega.

Kaastunne – sümpaatia, hoolimine – empaatia ja halastus

Suhete tähtsa rolli tõttu on oluline selgitada diakooniatöö põhisuundi. Me eristame kaastunnet (sümpaatiat – mul on sinust kahju) ja hoolivat suhtumist (empaatiat). Nii kaastunne kui hoolimine tähendavad, et me hakkame teise inimesega suhtlema, et me paneme teda tähele ja võib-olla isegi seome end temaga. Aga kaastunne ja hoolimine on erinevad. Kaasa tundmiseks (sümpaatiaks) on vaja ette kujutada, kuidas teine end tunda võib. Diakooniatöötaja või vabatahtlik võib oma kogemusest lähtudes ette kujutada, kuidas teine end leinas tunda võib. Diakooniatöötaja suhtleb siis inimesega kaastundest lähtudes. Hoolimine (empaatia) üritab samas täiesti vastupidiselt olla üha enam teadlik teise inimese kogemustest ja identiteedist, sellest, nagu nemad ise seda mõistavad. See tähendab, et me lubame meie omast erineval kogemusel ja kultuuril, teistsugusel identiteedil olemas

Muutusele motiveeriv „Elav Lootus“ on projekt kahe Odessas asuva laste päevakeskusega. Tavaliselt on laste ja noortega tehtava diakooniatöö sisuks tõrjutud gruppide motiveerimine millestki osa võtma ja nende selle juures hoidmine. Ometi näeme selgelt, et tänapäeval on noortel rohkem puudu võimalustest kui motivatsioonist. Ja tegelikult, mida enam noored, kellega keskus töötab, tööprotsessis osalevad, seda enam suudavad nad iseennast ja maailma enda ümber muuta. Seetõttu oleme oma töömeetodi viimaste aastate jooksul muutnud teenuse pakkumisest kaasamiseks. Keskust juhtivad töötajad on eesmärgiks võtnud kasutada kaasamist igapäevastes tegevustes. Meie kogemus ütleb, et see lähenemine on üks kõige tulemuslikumaid viise lapsi ja noori tulevikuks ette valmistada, sest see avab neile uksi tulevikku, vaatamata nende perekondlikule või majanduslikule taustale. 50% tööst teevad Ukraina vabatahtlikud. Paljud aga ei teeni ainult seal. Mõned on leidnud teisi kohti, kus nende abi tarvis on ja kus nad midagi ära teha saavad. Võib-olla oma koolis, oma koguduses, oma kogukonnas või mõnes teises projektis ja isegi selles kolmanda päevakeskuses, mida „Elav Lootus“ arendab 40 km kaugusel asuvas külas.

Mõned on vabatahtlikuks näiteks Tšehhi- või Saksamaal, osaledes Euroopa vabatahtliku teenistuse aasta tegevustes. Loodetavasti muutub kasvava põlvkonna mõtlemine ja suhtumine aastatega ja neil õnnestub uusi oskusi omandades maailma enda ümber muuta.

Nicole Borisuk (Ukraina)

olla, ilma et me üritaksime seda oma raamidesse suruda. Richard Sennett on öelnud: kaastunne on kallistus, hoolimine aga kokkusaamine. Tema sõnul katab kaastunne erinevused ennast kujuteldavalt teisega samastades; hoolimine aga aitab inimest tema enese tingimustel. Ta ütleb, et sümpaatiat peetakse sageli tugevamaks tundeks kui empaatiat, sest „ma tean, mida sa tunned“ rõhutab minu tunnet; see aktiveerib minu oma ego. Empaatiat esitab suuremad nõudmised, kuna kuulaja peab endast väljapoole astuma (Sennett 2012). Empaatiiline suhtumise puhul ei püüa me ette kujutada, et oleme „teise inimese sarnased“, vaid pigem huvitab meid teine inimene. Kogukonna diakoonias on empaatiat eluliselt tähtis, sest meist erinev on igal pool meie ümber. Halastus on seotud empaatiaga, see on kristliku ligimesearmastuse alustala. See tähtis voores on empaatiat emotsionaalne partner, sellest lähtub aktiivne soov näha vaeva kannatuse ja ebaõigluse kaotamise nimel. Halastus on parema-

te sotsiaalsete suhete nurgakiviks, ta aitab kogukonda ja kooselamise rõõmu tugevdada.

Tugevustest alustamine

Kui diakooniatöötajad ja vabatahtlikud tahavad aidata tõrjutud ja nõrgematel inimestel ning kogukondadel tugevamaks saada, on oluline oma töös lähtuda tugevustest – näha mitte ainult puudujääke, mida inimesed ja kogukonnad teistega võrreldes kogevad, vaid vaadata tervet elu ja tähele panna positiivseid asju.

Eriti oluline on, et diakooniatöötajad õpivad ära tundma nende inimeste erilisi oskusi, kellega nad töötavad. Loodetavasti on diakooniatöötaja oma ala tugev professionaal ja ka vabatahtlik on omandanud teatud ettevalmistuse. Aga need, kellega tööd tehakse, on ikkagi „oma ala eksperdid“. Kui meie seda ei tunnusta, siis on vägagi tõenäoline, et me jääme mitmetest olulistest tuleviku jaoks olulistest detailidest teadmatusse ega ole seega võimelised positiivseid muutusi ellu kutsuma. Voi-

malik on, et me isegi hävitame mõne tähtsa ellujäämisstrateegia või alaväärtustame seda. Näiteid tõrjutute elukeskkonna heasoovlikust professionaalsest invasioonist on küllalt.

Avatus teisele

Teine järeldus, mida tuleb diakoonilise töö juures arvestada, on see, et kui inimesi nende elusituatsioonides saadetakse, siis peavad empaatiat ja halastust nii palju kui võimalik olema tingimusteta ja takistusteta, vastuseid projitseerimata. Diakoonia ei oota „investeeringult kasumi teenimist“ tal pole tulemuse jaoks „retsepti“. Tegelikult on nii, et paljud diakooniatöös osalejad on saanud ootamatu „kingituse“, mõistes nende inimeste vaatenurka ja arusaamist, kellega nad töötavad. Diakooniatöö ei ole „ühesuunaline liiklus“.

Minnes tagasi halastaja samaarlaste loo juurde, tuleb järeldada, et me ei saa teha ennatlikke otsuseid selle kohta, keda on kutsutud teenimistööle. Selles loos oli just võõras see, kel oli empaatiat ja kes halastas. Nõnda ei tohi me diakooniatöös luua „ühesuunalist liiklust“, kus töötajad ja vabatahtlikud on hoolitsevad andjad ja „teistesse“ suhtutakse kui passiivsetesse vastuvõtjatesse. Protsessi loomulik osa on äratundmine, et „klientidel“ on potentsiaal saada aktiivseks vabatahtlikuks ja töö edasivijaks. Seda on selgesti näha diakoonilistes kirikutes, kuhu kuuluvad õigussüsteemi mitte-mahtuvad sotsiaalabi saajad, samuti diakoonilise kogukonna arendamisel ja organiseerimisel.

Diakoonia eeldab, et aitaja ja aidatava suhe on vastastikune ja mõnel hetkel võivad inimesel olla mõlemad rollid. See arusaamine on keskse tähtsusega diakooniatöötaja ja vabatahtliku kuvandi muutmiseks. Diakoonia

seisab tõrjutud inimeste, inimrühmade ja kogukondade eest.

Diakoonia on kõigile!

Sellest sissejuhatusest on näha, et diakoonia hõlmab mitut tegurit – siin võib tegutsemas leida motiveeritud vabatahtlikke või neid, kes ise on samsugustest raskustest läbi minemas või läinud ja oma kaaslast toetavad. Ometi on oluline rõhutada, et koguduste prioriteet peaks olema saada diakooniliseks koguduseks, olla „teiste” jaoks avatud ja julgustav ning toetada vabatahtlikku tööd. Diakoonilised organisatsioonid ja institutsioonid saavad käesolevas töös esile tõstetud lähemisviisist õppida ja toetada sarnastele ideedele toetuvaid muutumisprotsesse. Sellisel juhul saab rääkida ühest mandaadist ja kahest profiilist, kuid liiga sageli juhtub, et diakooniaorganisatsioonid oma väga spetsiifilise struktuuriga eralduvad inimeste elureaalsusest ja isegi kohalikest kogudustest.

Diakoonia on osa igapäevaelust!

Sageli näeme, et diakooniatöö tegijad on tõrjutud inimeste ja kogukondade igapäevaolukordadest distantseerunud.

© LWF/Anni Seifontein

Selle tulemusena võib juhtuda, et välja pakutud programmid ei vasta reaalsele kultuuri- ja religiooninormidele. See tähendab, et need, kes kõikides diakooniatöö valdkondades osalevad, peavad leidma võimalusi taktitundeliselt tegutseda ja mitte väljastpoolt mingisuguseid „heasoovlikke” retsepte pakkuda. Kui projekti rahastamiseks kriteeriume paika pannakse, siis arvestatagu erinevate kontekstidega ja loodagu sellised raamid, milles need kontekstid kajastuvad. See, mida on ühes kontekstis võimalik saavutada,

võib mujal olla palju keerulisem. Rohkem tuleb tähelepanu pöörata selliste tööprotsesside arendamisele, mis aitavad koguduse diakoonias tegutsevatel inimestel olukordade ja erinevustega tutvuda nii, et nad võiksid end juba kindlana tundes tööd alustada.

Igapäevaeluga kaasaskäiv diakoonia pürib kõikide jaoks täisväärtusliku elu poole! See omakorda viib kooselamise rõõmuni, sest juhib eri inimgruppide ja kogukondade suhete loomisele ning sellele me nüüd keskendumegi.

Diakoonia

Diakoonia on Jumala kutsumisele läbi kaasinimese ustavalt vastamine

- ✓ Diakoonias väljendub usk, et Jumal elab ka „teises”, tõrjutud või meist erinevas inimeses. Mida see meile tänapäeva Euroopas tähendab?
- ✓ Kuidas me käsitleme sekulariseerumas ja multireligioossetes kontekstis tõusvaid küsimusi, mis puudutavad väga erineva tausta, usu ja maailmavaatega inimeste kaasamist ja hõlmamist?

- ✓ Kes töö ära teeb? Professionaalne lähenemine ja vabatahtlike pühendumine?
- ✓ Kuidas kogukondlikku vabatahtlikkust arendada? Kuidas vabatahtlike ja aktivistide tööle vahendeid ja tuge leida?
- ✓ Kuidas valida, millistele teemadele ja gruppidele pöörata tähelepanu koondada, kui probleeme ja kitsaskohti on väga palju?

2. Kooselamise rööm

Diakoonia on kogukonna elule lähenemine

Kogukond & kooselamise rööm

Nagu me juba näinud oleme, on diakoonia juurdunud koguduse ellu ja koguduse elu ongi kogukonna elu! Ometi võivad kogukonnad erinevusi mitte sallida ning püstitada müüre, mis takistavad teiste kogukondadega suhtlemist. Samuti mõistetakse kogukonda väga erinevalt – see võib olla seotud kohaga (küla, naabruskond), huvide või identiteediga. Kogukonna tähendus võib eneses kanda mälestust endisest elust või norme teistsugusest religioosest traditsioonist. Seetõttu võib kogukond tähendada ka mahasurumist. Kui me nüüd otsime diakoonia aluseks olevat kogukonda, siis on oluline hoolikas kogukonna definitsiooni valimine viisil, mis julgustab olema avatud ja aktsepteerib sisemisi erinevusi. Seetõttu räägimegi kooselamise röömust. Kooselamise rööm

viitab koos elamise kunstile ja kogemusele. Kaasaegses kontekstis kasutas seda mõistet esimest korda Ivan Illich rääkides inimeste ja nende elukeskkondade vahelisest loovast suhtest (Illich 2001). Ta vastandas kooselamise röömu, kus inimesed luues omaenese elu tõde saavad tingimusteta anda ja võtta, kunstlikule ja tingimuslikult esile kutsutud vastusele, mis tekib siis, kui võimulolijad vägisi muutusi teevad. Kooselamise rööm (*conviviality*) on multikultuurse elamise (*multicultural living*) alternatiiv, sest see viitab igapäevaelu koos elamisele ilma kellegi domineerimiseta.

Seega järeldeb loob kooselamise rööm olukorra, mis rõhutab:

- ✓ inimese suhtlevat loomust, eristades selle arusaamast, mis on rajatud omakasu otsivale individualismile,
- ✓ teistsugustesse inimestesse ja kogukondadesse austavalt suhtumist,
- ✓ ühiselu rajamist vastastikusele andmise ja saamise suhtele.

Kooselamise rööm rõhutab selliste inimestevaheliste suhete loomise vajadust, mis tunnustavad üksteisest sõltumist ja toetavad koos olemist (see on seotud inimeste kasvava üksindusega).

Mõiste kooselamise rööm on pärit Hispaaniast, ajastust, mil kristlased, juudid ja moslemid elasid seal koos kuni 15. sajandi lõpuni.

Meie jaoks, kes me töötame elamisväärsuste kogukondade, linnade ja külade ehitamise nimel seal, kus on väga erinevad kogukonnad, on see väga kasulik kontseptsioon, sest viitab erinevuste kiuste ühiskonna loomisele. Kui me seda ideed diakooniatöö alusena kasutame, siis jõuame uutele järeldesteni suhete ja vestluste suhtes, mis meil inimestega igapäevaselt on, ja loome nõnda ruumi „koos elamise kunsti ja kogemuse“ jaoks. See mahutab enesesse lihtsaid asju, näiteks söögitegemise, ja võib viia palju keerulisemate tegudeni, mis omakorda loovad uusi alternatiive. See võib kaasaata inimesi nii, et nad saavad aidata üksteisel muutuste nimel pingutada. Niisugune lähenemine nõuab diakooniatöötajate koolitusi, arendamist ja toetamist, diakooniatöö finantseerimist ja selle jaoks vahendite leidmist, sest sellise kogemustele rajatud ja induktiivse lähenemise tulemused ei ole kergeti ennustatavad.

Aja ja vestluse kasutamine diakoonias

See lähenemine pöörab peatähelepanu aja ja vestluse kasutamisele. Tavalises projektikujunduses ehitatakse raamistik sageli ümber määratud eesmärkide ja kasutada oleva aja, niisugune mõtteviis võib tegelikult peegeldada selliseid ühiskonna mehhanisme, mis inimestega ei arvesta. Üks niisuguse mõtteviisi põhjus peitub selles, et finantsiliselt juhitud säästumudelid

Rassismi ründamine

„Valged inimesed peavad väga hoolega tähele panema mustanahaliste valusaid rassismikogemusi meie ühiskonnas. Mustanahalised inimesed saavad aidata leida teid rassismiga võitlemiseks. Jätkusuutlike kogukondade ehitamine algab inimeste vajaduste, tugevuste ja uskumustega tutvumisest ning avalikust diskussioonist. Võib-olla kirik ise ei ole tõesti koht, kus neid kõnelusi pidada, tuleb leida koht, kus on kannatusi kogunud inimesi. Jätkusuutlike kogukondade ülesehitamiseks on meil vaja inimeste ja traditsioonide andeid ja omadusi. Meil on vaja eakaid nende kannatusest välja kasvanud kannatuse tõttu, lapsi nende rõõmu tõttu, migrante nende ütehoidmise ja külalislahkuse tõttu, põgenikke ja illegaale nende vastupidavuse tõttu. Me peame kooselamise rõõmu õppima, elades inimestega koos. Siis leiame koos selliste jätkusuutlike kogukondade ehitamiseks vajaliku solidaarsuse nõnda, et suudame raskustele vastu seista, võidelda ebaõigluse ja rassismi vastu, kogeda tõeliselt teisi arvestavat ja akt-septeerivat kogukonda. Ja ma usun, et see toob Euroopa kirikutesse tagasi palju rõõmu ja tänulikkust.“

Ina Koeman, (Belgia) European Diaconal Forum

piiravad igale inimesele „kulutatavat“ aega. Sageli on ka töö eesmärgid eelnevalt otsustatud, seega peab vestluse mahutama ajaliselt limiteeritud kohtumise raamidesse. Kooselamise rõõmule rajatud diakoonia juhib selliste loovate suhete arendamisele, mille tulemused ei ole ette teada. Nõnda leitakse uut teadmist, uusi kogemusi ja võib-olla isegi uusi kooselamise viise! Selline lähenemine usalduslike suhete loomisele võimaldab inimestel leida just neile tähtsad teemad ja koos töötada. Kui inimeste koostöötamise traditsioon on katkenud, tuleb võtta aega usalduslike suhete taastamiseks, haarates inimesi aruteludesse ja lihtsatesse ühistegevustesse. See on tähtis ka juhul, kui poliitilise muutuse tõenäosus on väike, kuid on võimalik muutuste läbiviimine kohalikul tasandil, inimestega väärikalt ümber käies ja uusi koostöötamise viise rajades. Selline lähenemine hoiatab diakooniatöötajaid stereotüüpsete otsuste tegemise eest mõnede erivajadustega rühmade suhtes – näiteks noored ja immigrandid. Kui me töötame inimestega, kelle suhtes oleme eelnevalt negatiivselt häälestatud, siis pole vahet, kui hästi me üritame seda varjata, ikka on tegemist tõkete ja

takistustega, mis ei lase meil loovalt muutuste nimel tööd teha. Tegelikult paistavad sellised eelarvamused ja häälestatus välja ja teiste asjaosaliste suhtumine peegeldab neid. Ometi on oluline siinkohal rõhutada, et me ei paku välja oma kultuurist ja identiteedist loobumist, vaid nende kaudu teistega dialoogi astumist, see võib muutusteni viia. Niisugune erinevuste seas elamine on võib-olla üks kõige tähtsamaid viise usalduse ülesehitamiseks ja vägivallahirmuga hakkama saamiseks.

Sel kombel on professionaalne, vabatahtlik ja koguduste diakoonia nähtav kristlik tunnistaja, mis seisab kõikide inimlike väärtuste eest, sest kõik on Jumala näo järgi loodud. See on väga oluline samm sotsiaalse muutuse elluviimisel, sest me teame, et tõrjutud inimesed ja inimrühmad ei räägi sageli ühiskonnaelus kaasa, osalt seetõttu, et neil pole peale igapäevase ellujäämise nimel võitlemise selliseid koostöötamise kogemusi, millega oleks võimalik ühiseid eesmärke saavutada. Osadel juhtudel on eneseusk ja teiste inimeste usaldamine nõnda kängu jäänud, et oluline on hakata suhteid rajama üsna algusest. Ilma sellise enese elu ja maailmaga sidumiseta ei ole

püüvat muutust oodata. See tähendab ka diakoonia professionaalsuse ja isegi pastoraalse professionaalsuse ümberhindamist. Mõistmine, et diakoonia on eluviis, peaks ärgitama selliste ilmalike professionaalsete mudelite üle arutlema, millelt diakoonia „laenab“. Kõikidest eluoludest pärit inimestega koos töötamine tähendab, et „piiridega“ tuleb tegeleda „mitteametlikult“ (näiteks ilma keskuse vahelesegamiseta ja väljaspool vastuvõtuaegu).

Diakooniline kirik

Selline diakoonia mõistmine, mis on rajatud kooselamise rõõmu põhimõttele, toetab diakoonilise kiriku kontseptsiooni või avatud kiriku kohtumiskohade loomist. Selline on Hollandi linnamisjoni kogemus, nad on naabruskondades loonud väikseid keskusi, mille põhimõtte on „osa võtta inimeste igapäevaelust“. Väga sageli on vabatahtliku roll diakooniatöös üsna selge, sest inimene, kellel on midagi, näiteks aega, aitab teist inimest või toetab mõnda ettevõtmist. Naabruskonnas toimivas tegevuses tuleb ette, et vabatahtlik võib olla keegi, kes on abivajajaga sarnases olukorras. Nõnda võib terve rühm hakata aktiivselt muutuste nimel vaeva nägema ja võib juhtuda, et erinevus traditsioonilise vabatahtliku ja kohaliku aktivisti rolli vahel hägustub.

Inimesed võivad eri ajal olla eri rollis, sest tegevused lähtuvad igapäevaelust ja vabatahtlikud võivad samuti enesele võtta palju rolle. Selliste keskuste ja kaasatud kohalike koguduste tööst järeldud, et vastastikune abistamine ning sotsiaalne ja poliitiline tegevus lihtsustab just tänu pika aja jooksul rajatud usalduslikele suhetele. Diakooniatöötajate üks tähtsamaid ülesandeid on seega kogukonna ehitamine ja sidemete loomine erinevate

Diakoonia kui kogukonnas kooselamise viis

- ✓ Kristlik identiteet on rajatud kogukonnas kogukonnale. Kuidas saame toetada kristliku tunnistuse mõistest arusaamist nõnda, et see elavdaks teistega paremat kooselu?
  - ✓ Diakoonia on eluviis, kristliku usu tulemus – kuidas saame kaasaegsed juhtimis- ja professionaalsed nõudmised kristlike väärtustega dialoogi viia?
  - ✓ Mis tugevdab koguduste integratsioonivõimekust?
- Näiteks hea naabruskonna loomine ja nende kooselamise röömu taastamine, kes on elus haavata saanud?
- ✓ Kuidas saaks diakooniast motiveeriv ja mõtteviisi muutev liikumine, mis teeks kristliku tunnistuse suuremas kogukonnas ja ühiskonnas läbipaistvamaks?
  - ✓ Kuidas toetada diakooniat koguduste ja majanduse finantskriisi keskel? Kuidas me saame diakoonia identiteeti toetada ja sellele ruumi anda, nii et ka kiriku struktuurides nähtaks seda kui „liturgiat peale liturgiat”? Mida tähendab diakooniliseks kirikuks olemine?

huvigruppide vahel. Tugevalt rõhutatatakse teiste sarnase tegevusvaldkonnaga organisatsioonidega suhtlemist ja võrgustike loomist. Töötaja on otsekui kombinatsioon organiseerijast, võrgustiku loojast ja toetajast. Selline diakoonia perspektiiv toetab ka oikumeenilist ja uskudevahelist koostööd.

Ometi, nagu me oleme tähele pannud, muretses diakoonia eriti tõrjutud rühmade pärast, oluline on mitte ainult kohalikele suhetele keskenduda. Diakoonia on kutsutud tõrjututele õiglust ja osavõtuvõimalust tagama ning sellele me järgnevalt keskendume.

3. Õiglus

Diakoonia toetab võrdsust ja õiglust

Diakoonia ja ebaõigluse teemad

Diakoonia võtmeülesanne on keskenduda ebaõigluse ja ärakasutamise all kannatavatele inimestele. Seda tööd tehakse otse tõrjutud inimestega suheldes, näiteks nendega, kes on kaotanud palgatöö, kellel on vähe tööd või kellel on halvad töötingimused. Teised diakoonia tööülesanded on näiteks immigrantide ja vähemus-

rühmade, erivajadustega inimeste ja eriti illegaalide õiguste eest seismine.

Üldiselt võib öelda, et õiglusele keskendub diakoonia kolmel peamil viisil.

Esimene tuleneb tõrjutud või vähesete võimalustega inimestele kesken- dumisest ja on rajatud arusaamisele, et kõik inimesed on Jumala näo järgi loodud, nende väärtus on ühesugune, see ei sõltu ühiskondlikust staatusest, klassilisest kuuluvusest ega võime- kusest, seetõttu ei saa neile keelata inimväärikaks eluks vajalikku. Diakoonia peab töötama otse tõrjutud inimestega, et nende vajadustele vastata. Tööd peab tegema viisil, mis arvestab kõikide osavõtjate inimväärikusega ja aitab neil neid puudutavatel teemadel sõna sekka öelda. Näiteks ei ole asi ainult toidus, vaid selles, kuidas seda

jagatakse, kuidas toidu jagamine kui tegevus omakorda kasvatab kooselamise röömu.

Teine tee lähtub esimesest. Sotsiaalne õiglus hõlmab ka kaasamist. Põhivajaduste tagamine on kõige olulisem, aga samuti on oluline võimaldada inimestele poliitilises, majanduslikus ja kultuurielus kaasäräkimist. Siin on probleemiks, et raha poolest vaestel inimestel napib sageli ka aega ja muid vahendeid ühiskonnelus kaasäräkimi- seks. Toimiv demokraatia eeldab aga igapäevaelu mõjutavast institutsiooni- lisest tegevusest osavõttu.

Kolmas tee on sellise poliitilise ja majandusliku poliitika läbisurumi- ne, mis tagaks ühiskonna ressursside kasutamise kõikide hüvanguks. See tähendab, et poliitilised jõud peavad ka vastutama loodu eest hoolitsemise

Üksikvanemad võitlevad laste vaesuse vastu

Rühm üksikvanemaid Uslaris Saksamaal muretses oma laste tuleviku ja vaesuse pärast. Saksa valitsus oli ellu kutsunud nn Hariduse ja kaasamispa- keti (Bildungspaket), mis pidavat vaeste laste olukorra paremaks muutma. Aga rahale ligi pääsemine on bürokraatlikult keeruline ja suurem osa rahast lasteni ei jõua. 2012. aasta sügisel otsustas lasteorganisatsioon minna Berliini poliiti- kute käest paketi kehvade tulemuste kohta aru pärima. Grupp otsustas paketi sümboolselt saatjale tagastada. Berliinis organiseeris grupp diakooniatöötajate toetusel avaliku koosoleku, et tagada vajalikud muutused paketi- ja pakett tagastada! Selle ja teiste aktiivsete sammude tulemusena parandas valitsus programmi.

Peter Szynga (Saksamaa)

Diakoonia toetab võrdsust ja õiglust

- ✓ Kuidas me saame üksikisiku ja kirikuna võtta vastutuse jätkusuutliku õigluse eest?
- ✓ Diakoonia on hää, mis kostab ebaõigluse all kannatajate eest. Kelle poole peaks diakoonia ebaõiglaselt koheldute eest kastes pöörduma?
- ✓ Kuidas vältida keerulistele olukordadele liiga lihtsate lahenduste pakkumist?
- ✓ Diakoonia on avalikult pühendunud eetiliste väljakutsetega tegelemisele, aga kuidas toimida siis, kui vaikselt töö oma tegemine on haavatavate inimeste aitamiseks eluliselt tähtis (näiteks töö dokumentideta inimestega)?
- ✓ Millised elemendid on vajalikud kiriku/diakoonia ja riigi vaheliste suhete jaoks ajal, mil vahendeid kärbitakse ja väärtused muutuvad?

eest. Märgitud on, et me ei pea ainult inimeste põhivajadusi rahuldama, vaid sellise ühiskonna ja majanduse eest võitlema, mis ei tooda vaesust (interdiac, 2010).

Hiljuti Kesk- ja Ida-Euroopas ning SRÜ riikides läbiviidud uuringu põhjal koostati mudel tõrjumisest ülesaamiseks, see rõhutab kolme omavahel seotud tasandit: majanduslik tõrjumine (töö, sotsiaalne sissetulek jne) ligipääs kvaliteetsetele tervishoiu- ja sotsiaalteenustele ning võimalus ühiskonnaelus kaasa rääkida. Kõik need kolm on omavahel eluliselt seotud (UNDP 2011). Selline mõistmine võtab arvesse vajaduse kaasata otsuste tegemisse mitmesugused rahvuslikud ja rahvusvahelised institutsioonid.

Kohalik diakoonia peaks arvestama kõigi kolme vajadustega, kaasates inimesi ja seistes poliitiliste muutuste tegemise eest, sest see võib neid otsest mõjutada. Mõnel juhul oleme solidaarsusrühmas näinud, et on võimalik luua selline organisatsioon ja tegevus, mis hakkab end ise kasvatama ja arendama. Ühiskond saab sellest kasu, sest passiivsed inimesed muutuvad aktiivseks. Veelgi enam – diakoonia, luues muutuste strateegia, saab kohalikul tasandil aidata pessimismist üle saada ning avada uusi võimalusi seal, kus see varem tundus võimatu.

Inimõiguste kontseptsioon koos diakoonilise enesemõistmisega tähendab ka, et diakoonia suudab koostööd teha

teiste ühiskondlike organisatsioonidega selleks, et muutusi toetada ja nende eest võidelda. Nii nagu finantskriisi järellainete mõju kestab, kasvab ka diakoonia tähtsus, kaitses sotsiaalseid ja majanduslikke õigusi. Viis, kuidas diakoonia ja kirik töötavad inimestega, kes kannatavad äärmusliku ebaõigluse ja ebavõrdsuse all, tuleb konteksti ja võimalustega sobitada. Mõnes riigis on kirikul koostöös tsiviilühiskonnaga võimalik otsusetegijate juurde jutule pääseda (näiteks koguduste koostöö kohalike Soome töötute ühendustega), teisel on see raskem. Võtmeküsimuseks on ebaõigluse ja ebavõrdsusega seotud probleemide algpõhjusteni jõudmine, mitte ainult üksikisikute või isegi inimgruppidega töötamine. See tõttu ongi kirikul ja diakoonial oluline koos tõrjututega, mitte ainult nende hüvanguks tööd teha, õpetades ja volitades neid edasi minema. Puudega inimeste hüüdlause „mitte midagi ilma meieta“ on aktuaalne ka siin!

Diakoonia ei diskrimineeri

See, et Euroopas on väheste või minimaalsete sotsiaalsete ja majanduslike õigustega inimesi, tekitab konflikti, sest need riigid, kus on enamikule inimõiguste deklaratsiooni dokumentidele alla kirjutatud, võivad tegelikult neid õigusi oma piiridel elavate inimeste suhtes rikkuda. Kirikud ja diakoonia ei saa sellist kahepalgelisust taluda,

vaid peavad midagi sellise jämeda põhimõtete rikkumise vastu ette võtma, pakkudes teenuseid, kaitset ja teabejagamist. Mida enam ühiskond lõhestub, seda enam peab diakoonia asuma kaotajate poolele, tänapäeval eriti nende poolele, kes maksavad kinni finantsinstitutsioonide vigu. Seda võib mõista teatud käskorras ohverdamisena – aga kristliku arusaama kohaselt ei pea mitte ükski inimene ennast käsu korras teiste heaolu nimel ohverdama. See on üks risti ja ülestõusmise tähendus.

Õigluse küsimus tõuseb kiriku ja diakoonia tähelepanu keskmesse eriti siis, kui otsustatakse, keda aidata, samuti siis, kui on vaja inimesi kaasata ja vältida kõigis oma tegevustes diskrimineerimist. Diakoonia ei saa õigluse ja võrdse kohtlemise eest võidelda, kui kogudused seda oma struktuurides ja ettevõtmistes ei praktiseeri.

Diakoonia peab tulevikus rohkem arendama teiste eest seismist ja nende kaitsmist, samuti koostööd ühiskondlike organisatsioonidega ühiste eesmärkide nimel. Õiglus peab olema oikumeenilise kirikutegevuse kese, tegudega peab andma praktilist tuge, selle hulka kuulub vajaduse korral ka „põrandaaluste“ teenuste osutamine. Samas ei ole selline abistamine poliitilise sekkumise teel ebaõigluse põhjuste kõrvaldamise aseaine. Diakoonia ei saa olla rajatud mõttele, et kirik on seaduseandjate ja -rakendajate käepi-

Hiljutine ülemaailmne finantskriis ja looduskatastroofid on drastiliselt esile toonud peidus olnud skandaalse saamahimu – iga hinna eest kasumi otsimise ja meie inimväärikuse tegeliku hinna.

Usuorganisatsioonina on LML-i jaoks oluline, et ta võtaks sõna saamahimu vastu, mis oma juurtelt on sügavalt vaimulik nähtus (vt Lutheri seletust esimesele käsule Väikeses Katekismuses). Süstemaatiline saamahimu domineerib, see orjastab ja moonutab Jumala plaane, mis tal inimkonna ja kogu loodu suhtes on. See on otseselt vastuolus palvega: „Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev“, mis on kooskõlas veendumusega, et meid kedagi ei jäeta ilma. (LML, 2010)

Arusaamine, et Jumal armastab kõiki

Jumala kõiki hõlmav armastus on täielikult vastupidine inimeste tavale mõtestada elu tarbimise ja sissetuleku kasvatamise kaudu.

Uusliberaalses mõttes on inimväärikus rajatud inimese individualismile ning keskendub tema iseseisvatele otsustele ja omaenese majandusliku toimetuleku eest vastutamisele. Kristlikus mõttes on inimväärikus pigem inimeste omavaheliste suhetega seotud ja kuigi see loomulikult arvestab inimese valikuvabadust, tunnustab see ka inimeste omavaheliste suhete ülimalt olulisust.

Veel enam – kristlikus mõttes on inimväärikus rajatud äratundmisele, et inimene on loodud Jumala näo järele

ja et Jumal armastab kõiki. Sellest lähtuvalt ei tohi süsteemid inimväärikusele liiga teha, olgu need siis hoolekande, töö- või finantsuhetega seotud. Diakooniline inimesemõistmine keskendub suhetele ja loodu eest hoolitsemisele. Turgude (eriti finantsturgude ja põhi vahendite, näiteks toiduga kauplevate turgude) asetamine inimeste vajadustest ettepoole on ebajumalateenistuse vorm, alavääristab inimväärikust ja tuleb paljastada. See on saanud selgemaks kui kunagi varem just eriti peale 2008. aasta finantskriisi.

Järeldused hoolekande ja diakoonia jaoks

Uus-liberaalse poliitika elluviimise tulemusena muudetakse läbi turumajanduse mehhanismide ja konkurentsi ka

hoolekannet. See tähendab, et kirik ja diakoonia on üha enam rentaabluuse haardes. Me oleme sotsiaalsüsteemide lagunemise tunnistajaks – pikalt on kogetud mitmesuguseid raskusi, vaevalt on saadud mingisugustki hoolekannet rajama hakata, kui juba selle rahastamise kärpeid on hakatud teema. Võtmeelemendina inimväärikuse rõhutamine tähendab, et kõiki inimesi, kaasa arvatud neid, kellel turumajanduses midagi öelda ei ole, tuleb kohelda täieliku austusega. Tähelepanu inimväärikusele keskendades on arusaadav, et Jumala näo järgi looduna on kõik inimesed võrdse eetilise tähtsusega (Levinas, 2006). See, et tegelikkuses nii ei ole, nõuab diakoonialt ja kirikutelt nii praktilist (aidates neid, keda võrdsetena ei kohelda) kui poliitilist (seaduste muutmine) sihikindlat sekkumist. Selle tulemusena muutub diakooniliste ja sotsiaalteenuste ning avaliku poliitika kvaliteet. Diakoonia ei saa olla rahul pelgalt üha kasvava vaesuva inimhulga toetamisega.

Tegelikkuses põhjustab selline jõuline ideoloogia kodutust, lõhub perekondi, loob kannatust. Näiteks erastati Lätis pärast süsteemimuutust turumajanduse survele korterid. Valikuvabadusest unistades ja ette kujutades, et korter tagab majandusliku kindlustatuse, ostsid paljud inimesed oma korteri

Diakoonia seisab vastu tarbijaühiskonnale ja turu kontrolli all olevale majandusele

- ✓ Kuidas muuta tarbijaühiskonda ja turu kontrollitavat majandust, mis mõlemad põhjustavad inimeste tõrjutust, olles samal ajal inimestele igapäevaseks eluks vajaliku allikaks?
- ✓ Milliseid konstruktiivseid ettepanekuid saab diakoonia maailma majanduse tupikolukordade lahendamiseks teha? Kas kristlikud väärtused ja kombad on turumajandusele alternatiiviks?

- ✓ Mida teha keeruliste taustast sõltuvate olukordadega, mis põhjustavad ühiskonnas lõhenemist ja eristamist?
- ✓ Kirikud on osa turusüsteemist ja ühiskonnast, selle kultuurist ja tõrjumismudelitest. See tõstatab küsimuse, kuidas saab kirik privilegeeritu staatuses olla abivajajatega solidaarne.
- ✓ Kus leiab diakoonia ruumi oma seisukohtade kujundamiseks?
- ✓ Kuidas saab diakoonia maailma õiglust ja armastust juurde tuua?

© Peter Szynka/Diakonisches Werk Oldenburg

Õunafestival Liepajas Lätis

Meie koguduse elus on suursündmuseks Õunafestival. Keegi kutsus seda andmise ahelreaktsiooniks. See toimub üks kord aastas oktoobris, enne lõikustänapüha. Oma toodangut annetas enam kui kuuskümmend talunikku – juurvilju, puuvilju, hoidiseid, küpsetisi. Õunafestivalil jagatakse see kõik annetuste eest laiali. Kogutud raha kasutatakse puuetega inimeste toetamiseks Liepajas ja selle ümbruses. Festivalil on palju laulmist, rõõmu ja muusikat. Kogu kogudus lööb kaasa. Hiljem kutsutakse talunikud kirikusse.

Martin Urdze

pangalaenuga välja. Selle tulemusena vabastas riik ennast vastutusest tagada rahvale kodu ja teiseks ei suutnud paljud oma ostetud korteriga seotud laenu majanduslanguse saabudes enam tasuda. Nõnda rahulduski palju inimesi väikesepalgalise tööga välismaal. Nad olid isikliku pankroti äärel ega näinud muud võimalust. Tarbijale orienteeritud ja turumajandusest lähtuva ühiskonna väärtused mõjutavad sotsiaalhoolekan- de-, tervise- ja hariduspoliitikat. Üldised sotsiaalsed väärtused mõjutavad diakooniatööd eriti seal, kus seda tööd rahastatakse avalikest fondidest.

Diakoonia jaoks tähendab selliste ideede elluviimine turumajandusest lähtuvate lahenduste ja odavate teenuste pakkumist. Tegevust hakkab piirama aeg, teenus hakkab sarnanema riigiteenusega, järgides sotsiaalse ja majandussüsteemi püstitatud eesmä- rke. Mõnel pool võitlevad diakoonia ja kirik sellise muutumise vastu, luues alternatiivseid mudeleid ja võideldes nende eest. Diakoonilises mõttes ei ole võimalik tõrjutud inimestega töötada pelgalt instrumentaalselt, ajapiiranguid ei seata, Jumala armu ja armastuse

© ELCI/Martins Urdze

mõõtmiseks eduvalemit ei rakendata (Menkveld, 2011).

Uuendused ja vastuseis

Diakooniatöö ja kirikute strateegia peab toime tulema nii uuenduste kui vastuseisuga. Oluline on teha tsiviilühiskonnaga inimestele ellujäämisvõimaluste loomiseks koostööd, luues selleks uusi sotsiaalseid ja majanduslikke alternatiive. Diakoonilised ja kiriklikud keskused peavad kasutama oma avaliku ruumi rolli innovatiivsuse ja poliitika

arendamiseks. Siit edasi peavad kirikud kasutama nende käes olevaid võimalusi, et mõjutada riiklikku ja rahvusvahelist poliitikat. Kirik ja diakoonia peavad ka oma siseelu õiglaselt ja ökoloogiliselt arendama, olles eeskujuks, mida tasub järgida. Küsimus, millega me nüüd silmitsi oleme, on järgmine: „Kuidas muuta majandust nii, et inimestele oleks tagatud eluks ja hüvanguks vajalik?

© Gottfried Stoppel

KOLMAS OSA

Kogukonna diakoonia reform

1. Alustades lähedalt

Sissejuhatus

Vaatamata olustikust ja kogemustest johtuvatele erinevustele nõustusid kõik protsessis osalenud ühiselu loomise põhilistes prioriteetides:

- ✓ tõrjutute gruppide ja kogukondade haaramine elumuutvasse teinimisse,
- ✓ eelnimetatud gruppide potentsiaali avastamine, rõhutades halastust, vastastikust lugupidamist ja õiglust,
- ✓ tõrjutute kogukondade elukvaliteedi parandamine,
- ✓ inimeste eluolukorra avalikkuse ette toomine, töötamine muutuste nimel.

Evangeelium, selle lootus ja usk, on diakooniatöötajate tegevuse alustala, kui nad vabatahtlikke koostööle kutsuvad, kohalikke kogudusi ja kogukondi aktiveerivad, muutuste nimel toetust otsivad. Töömeetodid on vastavalt diakooniateenusele järgmised:

- ✓ jätkusuutliku tegevuse tagamine kohalikes kogukondades osana igapäevaelust,
- ✓ inimeste kaasamine ja kogukonna areng,
- ✓ inimeste nõustamine ja *coaching*,
- ✓ hädasolijate eest seismine kirikus ja ühiskonnas,
- ✓ meeskonna ja võrgustike rajamine, dialoog.

Koolitus- ja haridusprogrammide, uuri-
mustööde arendamine peab saama

prioriteediks ja juhinduma käesolevas dokumendis esile toodud teemadest. Allpool käime uuesti läbi tõstatatud võtmeküsimused ja vaatame, kuidas need praktikas välja näevad.

Kutsumus

Diakoonilise kutsumuse aluseks on koguduslik elu...

Grupi kogemusi uurides ja vaadeldes kutsumuse osa, nägime suhete ning

kohaliku algatuse tähtsust. On iseenesestmõistetav, et diakoonia sõltub motiveeritud inimestest, ja on selge, et selles arengus on koguduse või kohaliku kristliku kogukonna roll kriitilise tähtsusega. Kui koguduses on diakoonia kesksel kohal, siis on tõenäoline, et inimesed saavad oma kutsumises kasvada. Kaasav, avatud, toetav kogudus suudab toita diakoonilist kutsumist oma liikmete hulgas, sest seda nähakse siis loomuliku, mitte kunstlikult esilekutsutuna.

Meie põhimõte on, et diakoonia ei ole ainult koguduse elu üks tööharu teiste seas. Ta peab olema kõikide koguduse elu aspektide osa, alates pühapäevast jumalateenistusest, kus toidetakse vähe kindlustatud peredest pärit lapsi, ja lõpetades regulaarselt vanadekodus laulmas käiva kooriga. Uuesti ja uuesti peame enda käest küsima, kuidas saavad meie koosseisud/grupid ennast avada hädasolijatele ja mitte ainult iseennast teenida. Meie kogudusel on 115 liiget. Paljud nendest on vabatahtlikuna diakooniaprojektidesse kaasatud. Aeg-ajalt on meil käsil mitu projekti korraga, aga finantsidest sõltuvalt ei saa üks projekt kesta kauem kui kaks aastat. Siis peab paar aastat ootama, et saaks uue projektiga alustada. Vahepeal püüame eneseabi üritusi organiseerida.

Projektide käigus saame aidata väheste võimalustega inimestel uusi oskusi omandada, mõned nendest koguvad piisavalt kindlust, et end FIE-ks registreerida ja oma toodangut müüma hakata. Neid inimesi püüame aidata neile turgu otsides ja koolitusi organiseerides. Mõnikord korraldame kokkusaamisi, kus inimesed saavad oma tooteid ja teenuseid vahetada. Usalduse rajamiseks on isiklik kontakt väga oluline. Selle töö tulemusel on mõned inimesed koguduse vastu suurt huvi tundnud ja liikmeks saanud.

Meie kirikus ja kogudusemajas tegutseb mitu MTÜ-d ja eneseabigrupi. Sotsiaalsektoris tegutsevate MTÜ-de koondamine võrgustikeks on oluline. Selleks kohtume sageli poliitikute ja kohalike omavalitsuste töötajatega. Meie kogudus aitab ka teistel kogudustel diakooniatööd arendada, näiteks koolitame nende vabatahtlikke. Rahaliste küsimuste korraldamiseks asutas kogudus MTÜ Liepaja Diakooniakeskuse. See aitab meil kaasata ka neid inimesi, kes meie koguduse liikmeks astuda ei soovi, aga meie tööd toetada tahavad.

Diakooniakeskuse eesmärgid:

- Liepaja piirkonnas elavatele sotsiaalselt vähekindlustatud, eriti puudega inimestele materiaalse, meditsiinilise ja vaimuliku abi andmine,
- kogukonna tugevdamine ja inimeste eneseabivõime kasvatamine,
- Liepaja piirkonna kristlike koguduste diakooniategevuse toetamine.

Martin Urdze (Läti)

Ühiselt elamise kunst

Diakooniatöö kutsumusse on sobivate tingimuste kokkulangemisel võimalik nakatuda, seda ei ole võimalik õppida. Seda on võimalik soodsas suunas mõjutada, tagades, et kõik kirikliku elu aspektid, ka leerikooliprogrammid rõhutaksid diakooniat ja võimaldaksid leerilastel kogeda kristlikku sotsiaalset tegevust. Noorte hulgas diakoonilise kutsumuse äratamiseks on võimalik arendada kohalikke spetsiaalseid programme, osaleda näiteks diakooniaaasta organiseerimisel. Ometi peavad need üritused võrsuma diakoonilisest kultuurist, vastasel korral jäävad need eriliselt korraldatud etenduseks ega saa elu loomulikuks osaks.

... ja arenemiseks on vaja selget strateegiat

Teiseks, kogudustel peab diakoonia arendamiseks olema selgete eesmärkidega strateegia. Ühest Rootsi kogemusest on pärit järgmised näited:

- ✓ koguduse muutumine "üksteise seljasügamise klubist" kirikuks, mis tegelikult ka vastab sotsiaalsele vajadusele,
- ✓ koguduse muutumine mõne üksiku inimese toetajast koguduseks, mis toetab inimeste grupe,
- ✓ muutumine kogudusest, mis on olemas vaid vähemuse jaoks, koguduseks, mis tunnustab paljusid vähemusgrupe ja töötab nendega,
- ✓ muutumine kogudusest, mis üritab avaliku teenuse puudujäät lappida, koguduseks, mis vormib avalikku mõtlemist, tehes koostööd tsiviilühiskonna ja sobivate ühiskondlike organisatsioonidega,
- ✓ muutumine vaikivast diakooniast prohvetlikuks diakooniaks.

(Mugandatult Gyrtnäsi kogudusest Rootsist)

© Gottfried Stoppel

Sellised juhtnöörid võivad koguduse elu vormida, andes talle diakooniliseks kultuuriks vajaliku tausta. See viib tähelepanu jumalateenistusest sotsiaaltegevusele, sellest lähtuvalt tehakse otsuseid, kes ja millal kirikuruume ja vara kasutab. Sellest näeme, et diakooniakutsumus ei ole pelgalt inimese isiklik asi, vaid rajatud terve koguduse kutsumisele.

Inimese isiklikku motivatsiooni peab toetama

Volitav ja muutev diakooniline lähenemine võib esile tuua inimesed, kes, olles ise abi saanud, nüüd omakorda teisi aitama hakkavad. Väga sageli on inimese motivatsioon alguse saanud just tema enese isiklike probleemidega võitlemisest, kui ta näeb, et ka teistel on samasugused probleemid. Seetõttu on oluline inimesi mitte vastuvõtja rolli lukustada, vaid arvestada nende kui osalejate ja panustajatega, kellel on oma tugevad küljed ja potentsiaal. Teisalt, diakooniatööga liituvad paljud, kes ei tunnista selgelt kristlikku usku, ja kui on olemas võimalus avatud mõttevahetuseks diakoonia ja jumalateenistuse suhte üle, siis võib ka nendes tärgata usk Kristusesse. Üks solidaar-

susgrupi liige märkis: „Inimeste soov head teha on võimalik seetõttu, et me oleme loodud Jumala näo järele“, niisiis ei maksa imestada, et teenimise kutsumus on inimestele üldiselt omane. Sellest saab järeldada, et diakoonia peab koostöövõimalusi otsima kõikide niisuguse kutsumusega inimeste ja organisatsioonidega, ja teiseks, et parem on end mitte traditsiooniliste arusaamistega kammitseda – ei sellega, kuidas on enne mõistetud Jumala kutset, ega sellega, kuidas mõistetakse inimeste kutsumust. Ka Luther rõhutas, et Jumala armastamine ja ligimese armastamine käivad käsikäes. Mõnikord kutsus Jumal inimesi läbi ligimeste, mõnikord viib ligimese abipalve Jumalani (Collins, 1994).

Oma elu üle mõeldes näeb iga diakooniaga seotud inimene, et tal on teenimisest olnud oma arusaamine. See on seotud tema kiriklikust ja ühiskondlikust taustast pärit kogemuste ja arusaamadega. Seega on peale kutsumuse tähtis mõtiskleda ka selle teenimismudeli üle, mis on inimese kogemusele ja minapildile kõige lähem. Samuti peavad kogudused ja diakooniaorganisatsioonid mõtisklema oma "teenimismudeli" üle, eriti just

nüüd, mil ühiskonnaelus ja hoolekande finantseerimises toimuvad kiired muutused. Loomulikult on erinevates olukordades vajadus erinevate teenuste ja võib-olla ka erinevate teadmiste ja oskuste järele. Sobivate isiklike ideede ja teenimismudelite hea koosluse puhul on väiksem võimalus töötaja läbipõlemiseks. Seda on eriti tähtis silmas pidada personaalse diakooniatöö puhul ja erivajaduste rahuldamiseks tehtava töö jaoks vabatahtlikke otsides – näiteks vanglates tehtava diakooniatöök või raskemate (vaimu)puuetega inimeste abistamiseks.

Diakoonitöö algab igapäevast elu elades...

Solidaarsusgrupis oleme jõudnud arusaamiseni, et diakooniline teenimine peab algama tavalist elu elades. See teenimine pole rajatud mitte häda ja puuduse nägemisele, vaid terve inimese, kõigi tema tugevuste ja oskuste nägemisele. Diakooniline teenimine peab vältima kahte lõksu. Kõigepealt tuleb vältida sellist eksiarvamust, et probleeme on võimalik väljastpoolt selgelt defineerida ja isegi lahendada ilma abistatavate inimestega ühiselu rajamata.

See oleks töötajatest sõltuvuse kasvatamine, mis lõpuks viib ülekoormuse ja läbipõlemiseni. Samuti toodab see teenusekasutajate passiivsust ega loo lisaressusse. Diakoonilise teenimise jaoks on vundamendiks inimene, kes on nii andja kui vastuvõtja.

Teiseks lõksuks on eksiarvamus, et inimeste vajadusi saab rahuldada fikseeritud mudelite järgi, mis mahuvad kindlatesse ajalistsesse raamidesse. Projektirahastajad kalduvad eelistama lühiajalisi ja tulemustele orienteeritud protsesse, kuigi vaja oleks hoopis mõne inimese pikaajalist pühendumist, ja ülemuste kirja pandud tulemused ei

pruugi olla realistlikud ega vajalikudki. Nii nagu diakooniline kutsumus on seotud inimese eluloo ja motivatsiooniga – ja nendest lähtuvate ootustega –, nii on seda ka diakooniline teenimine. Salasõna on arm, täiesti muidu saadud, mis sageli tuleb just nende „kõige vähemate“ kaudu, üllatades diakooniatöötajaid ja vabatahtlikke.

...ja haarab endasse tõrjutud, kes aitavad tõrjutuid

Väga sageli on diakooniast mõtlemine rajatud arusaamisele, et kiriku kogudustesse kuulvatel inimestel on olemas paremad finantsid ja vahendid kui väljaspool olijatel. Solidaarsusgrupi kogemus on aga, et on olemas diakoonilisi kogudusi, mis koosnevad põhiliselt sellistest inimestest, keda saaks kirjeldada nimetajaga „hädasolijad“. Sellisel juhul aidatakse seal üksteist vastastikku ja kaasatakse ka väljastpoolt sarnaste vajadustega inimesi. Seda on näha suurlinnade vaestes linnaosades, võõramaa taustaga ja tugevalt diakooniatöoga seotud kogudustes. Olemasolev kogudusi ja diakooniat puudutav kirjandus eirab sageli fakti, et just nendes kogudustes on tabatud diakoonia olemust.

Ühiselu

Ühiselu kui kooselamise kunst ja kogemus...

Ühiselu valimine selleks nurgakiviks, mille peale hakatakse rajama diakoonilist mõtlemist ja strateegiat, tähendabki eelpool kirjeldatud inimsuhete loomist kogudustes ja ka ühiskonnas laiemalt, millest saabki alguse diakooniategevus. Siin liituvad ka kriitilised noodid domineerivalt individualistliku inimesekäsitluse jaoks, mis rõhutavad hoopis suhete tähtsust. „Koos elamise kunsti ja kogemusena“ pakub ühiselu igapäevaellu juurdunud lähenemist. See peaks mõjutama ka jumalateenistuslikku elu, avades selle seal, kus sobib, tõrjutud inimeste ja nende murede jaoks.

Ühiselu rõhutamine kätkeb eneses teenimismudelite ümberkujundamist üksteise vastastikuseks teenimiseks, nii et elu eri hetkedel võivad kõik olla nii andjad kui saajad. Sellisel juhul on suhtlemismudel pigem horisontaalne, mitte ülalt alla – kõik saavad oma võimaluste, oskuste ja jõu kohaselt välja pakkuda ideid, mida koos ellu viia.

... on võtmeks erinevate identiteetide äratundmisel ja vahendite jagamisel

Euroopa olukorda iseloomustab pidevalt kasvav mitmekülgus, kõige suuremaks väljakutseks on sellise eluruumi kujundamine, kus erinevad grupid saavad oma elu rahulikult ja loovalt ela-

Sisserännanute kogudus, Genf

Kogudus liidab ametlike õigusteta migrantidele teenust (näiteks tervishoiuteenus) pakkuvaid organisatsioone ja inimesi. Jagatakse informatsiooni ka ilma dokumentideta inimestel olemasolevate sotsiaalsete õiguste kohta. Läbi niisuguse kogukonnasisese jagamise toetab kogudus neid, kes end enne ebakindlalt ja haavatavana tundsid. Inimesi kaasatakse ka jumalateenistuste juhtimise, mis omakorda tõstab inimväärikust ja volitab edasi tegutsema.

Eva-Sibylle Vogel-Mfato (Šveits)

da. „Miksofoobiaga“ (*mixophobia* – *mix* – segama ingl k, tõlk) võitlemine on diakoonia ees seisev oluline ülesanne. (Bauman, 2008) Õnneks on ka selliseid vähemuskirikuid, mis, kuigi väga väikeste võimalustega, on ometi avatud ja külalislahked. „Silla“ metafoori kasutatakse mõnikord ja see aitab erinevaid inimesi vastu võtta ilma neid võõristamata, olgu nad siis pärit kust iganes. Väga suur erinevus on selliste väikeste teenimisvalmis koguduste ja nende koguduste vahel, kes tahavad teenida ainult oma koguduse liikmeid või siis äärmisel juhul ühte sotsiaalsesse või rahvuslikku gruppi kuulujaid. Olenevalt kontekstist oleme mõistnud, kuidas koguduseliikmete hulgas võib pead tõsta hoiak näha ennast „traditsioonikandjana“ ja hädasolijaid „võõrastena“ või ebameeldivalt „teistsugustena“. Ühiselu kui eluks vajalike vahendite jagamine peaks olema iga koguduse eesmärk. Oma töös solidaarsusgrupis oleme näinud, et sageli kehtib see praegu pigem väikeste koguduste puhul. Igal juhul, nagu me kõik hästi teame, ulatub jagamise traditsioon algkoguduse aegadesse (Apt 6:1–7).

Ühiselu mõistet saab tõlkida ka diakooniliseks teenimiseks...

Sellise mitmekülgsuse mõiste iseloomustab ka kirikute diakoonilisi institutsioone, mis toimivad linnade eri piirkondades. Oluline on luua selliseid teenimismudeleid, et erinevatesse gruppidesse kuuluvad inimesed, näiteks sisserännanud, saaksid tegutseda nii omavahel olles kui ka koos põliselanikega. Võib juhtuda, et sellised kirikust alguse saanud võimalused on mõnele immigrantide rühmale ainsaks teenuse saamise kohaks, olles nõnda neile oskuste ja võimaluste kasvatamise pidepunktiks. Üheks selliseks näi-

Tegutse kiiresti, tegutse kodus

On ütlus: kiiresti aidades aitad kaks korda! Aastal 2010 oli Ungaris tõsine üleujutus. Kohe reageerisid kohalikud vabatahtlikud ja professionaalid luterlikest kogudustest (Csikóstöttös-Tolna piirkond), tuues sooja toitu, tekke, pesemisvahendeid ja teisi hädavajalikke asju. Lühikese ajaga koguti enam kui 25000 eurot, et aidata inimestel nende majasid puhastada, uut ehitusmaterjali osta jne. Kohaliku koguduse abiga taastati kiiresti 22 maja ja seda ammu enne, kui kohale jõudis riigi toetus. Nende rasketel nädalatel kogesid inimesed kohalike koguduste ja asutuste vaimulikku ja rahalist tuge. See on vaid üks näide kohalike koguduste ja diakooniliste asutuste koostööst. Näiteks Dombóváris (edela-piirkond) varuvad kohalikud kogudused ka vanurite jaoks toiduaineid ja kohalik vanadekodu valmistab sellest sooja toitu. Praegu proovitakse niisugust tööd toetada juba seda üleriigiliselt koordineerides.

Szilard Szabó (Ungari)

teks, millest oleme solidaarsusgrupis rääkinud, on migrantide endi alustatud ja juhitud kogudused, mis toetavad ekspluateeritud ja rõhutud immigrante. Kuna koguduse liikmed iga päev läbi käivad ja nõnda üksteise töö- ja elutingimustega hästi kursis on, siis on neil nn immigrantide kogudustel väärtuslikke ekspertteadmisi vastastikuse abistamise organiseerimiseks. Need kogudused võivad solidaarsuse kombineerida kutsega usu juurde. Nad on meeldetuletuseks nn enamuskirikutele, et nood ei ole reaalse elu ja immigrantide kogukondade kultuuriga kursis. Solidaarsusgrupiga oleme ometi leidnud näiteid ka „enamuskirikusse“ kuuluvatest kogudustest, kelle elu on vorminud erinevuste kaasamine.

...ja sellest võib alguse saada diakooniline kogudus

Lähtudes ühiselu põhimõttest, laieneb diakoonia toiduvalmistamise ja jagamise juurest kultuuri jagamiseni ning inimeste oskusi ja huvi kasutades kohaliku majanduse arendamiseni. Ühiselu nõuab ajakasutuse ümbermõtestamist, sest seda ei saa paigutada „ametliku tööaja“ raamidesse, samuti vajab see avatud ja julgustavat suhtumist. See erineb oluliselt tavalisest „teenuse pakkumise“ mudelist, mis on tradit-

sioonilises diakoonilises mõtlemises valdav.

Terve koguduse elu üheskoos on diakoonia.

Diakooniline mõtlemine võib mõjutada ka koguduse hoone kujundamist. Kirikuhoones peab väljenduma avatus ja külalislahkus. Hooned mõjuvad kaasavalt või tõrjuvalt, ruumide ja mööbli paigutus edastab sõnumit koguduse väärtustest ja eelistustest. See ei ole pelgalt rahaküsimus, sest mõned väga hästi sisustatud hooned võivad olla hirmuäratavad ja tõrjuvad, nende koguduste ametlik infrastruktuur tuletab inimestele meelde kontorihoonetega ole just kutsuv. Mõned väikeste võimalustega kogudused suudavad aga oma hoones luua sooja ja külalislahke ruumi (Lønning, 2010).

Diakoonia loob ühiselu!

Kokkuvõtvalt võime öelda, et kogudused ei saa laiemale üldsusele pakuda seda, mida neil oma elus ei ole. Kui ühiskond peab olema avatud ja erinevusi salliv, siis peab seda olema ka kirik. Kui ühiskond peab otsuste tegemisse inimesi enam kaasama, siis peab seda tegema ka kirik. Ja kui me tööpoolest usume, et inimesed on suhtlevad olevused, et hoolimine ja

Ühiselt elamise kunst

teenimine kuulub Jumala näo järgi loodu juurde ja et Jumal nõuab inimestelt õigluses ja rahus elamist, siis on ühiselu diakoonia nurgakivi! Sellise diakooniatöö ülesehitamine rõhutab inimeste ja kogukondade huvide, vajaduste, nende elu lugude hoolikat „kuulamist“. Diakoonilise teenimise, sõna kuulutamise ja jumalateenistuse areng kasvab välja inimestega koos olemisest, sest see muudab teenimismudeleid, toob nähtavale evangeeliumi konteksti ja süvendab jumalateenistuse mõistmist. Tööd peab suunama kogukonna elu arendamise ja uute inimeste volitamise poole, see peab sisaldama järgnevat:

- ✓ olema ligi inimeste eluoludes (aeg ja koht),
- ✓ olema kaasatud terves elus (otsima sidemeid ja suhteid),
- ✓ olema põimunud igapäevaelu olukordadesse (mitte ainult probleemidega tegelema),
- ✓ olema valmis oma plaane muutama vastavalt inimeste vajadustele („teiste“ reaalsuse tajumine)
- ✓ inimeste elus mingi reaalse muutuse põhjustama (töötades tähenduse ja looga; organiseerides/abistades ja volitades).

(Mugandatul Addy, 2013)

Õiglus

Kohalik diakoonia pühendub õigluse otsimisele

Igapäevaelu reaalsuses, kus kõik juhtub väga kiiresti, kus tõrjutakse üha enam inimesi, on kohalikel kogudustel oht mattuda pakiliste vajaduste rahuldamise alla. Aga ometi on õigluse eest võitlemise põhimõttest lähtudes tähtis võidelda tõrjutud inimgruppide ebaõiglase kohtlemise algpõhjustega.

Kogukonna diakoonia lähtepunkt

Selleks, et kogukonna diakoonia suudaks uute olukordade poolt põhjustatud raskustega hakkama saada, peab ta algusest peale olema rajatud kaasamisele ja volitamisele. Seega on diakoonias tooniandvad pigem pikaajalised kui lühiajalised projektid. Diakoonia on rajatud inimeste vaheliste suhete kasvatamisele. Sellepärast vajab kogukondade diakoonia loovaid inimesi, kes on valmis tegutsema ilma selgelt paigasolevate struktuurideta (Horstmann, 2013). Kogukonna diakooniatöö kasutab induktiivset teed ega alusta selgelt probleemi sõnastamisega. Isegi kui kasutatakse traditsioonilisi töövorme, näiteks toidujagamist, korraldatakse seda kohe alguses inimesi kaasates ja volitades edasi tegutsema. Kaasava ja elumuutva kogukonnadiakoonia arendamine peab olema rajatud initsiatiivi võimaldavale juhtimismudelile, mis toetab inimeste kuulamise ja nendega koos mõtlemise oskust. Igal sammul tuleb jälgida, et „kedagi maha ei jäetaks“! Kuna tegutsetakse induktiivselt, siis teiste kogemused, olles küll inspireerivad, ei ole kergelt ühest kohast teise istutatavad. Olukorrad ja suhted on muidugi

väga erinevad, aga üksteiselt õppimine võib osutuda viljastavaks hea tava alguseks.

Teekonna esimesed sammud – kaasamine on võti!...

Kogukonna arendamine algab inimeste igapäevaelu lugude kuulamisega. See on vastupidine selliste ametlike programmidega võrreldes, mis enne tööga pealehakkamist vajadusi kaardistavad ja eesmärgid püstitavad. Võib juhtuda, et tööpoolest on vaja mingi pakilise probleemiga kiiresti tegeleda, aga tähele peab panema, et hiljem ka järeltööd ei unustataks. Näiteks kogudus, mis alustab näljas olevate inimestele toidujagamisprogrammi, rajab ootuse, mida tal on aja möödudes raske rahuldada, kuna teave supiköögist levib üha kasvava hulga näljaste inimeste seas. Või teine näide: kirikud alustavad diakooniateenustega väljastpoolt üle võetud mudelite ja raha abil, ei suuda aga finantside lõppemisel tegevust jätkata. Rajades töö pidevale „kuulamisele“, võib sellistesse lõksudesse astumist ära hoida. Diakoonia peab suutma reageerida ja anda vältimatut abi katastroofide korral – olgu siis üleujutuste või teiste looduskatast-

© ELCH/Szilárd Szabó

roofide, ühiskondlike kriiside puhul, aga isegi siis on väga tähtis otsida jätkusuutlikke lahendusi. See, kuidas me „näeme“ teist inimest ja tema olukorda, on esimeste sammude astumisel esmatähtis, sest kui nähakse ainult „vajadust“ või „probleemi“, mitte inimest või inimgruppi, siis on võimalik muutusteskaala limiteeritud. Koos „nägemisel“ ja nähtu analüüsimisel saab kogukonna diakoonia üles ehitada mitmesuguseid strateegiaid ja protsesse. Igal juhul on heaks tavaks kohe algusest peale ja nii palju kui võimalik teenuse saajad aktiivselt tegevusse kaasata. Diakooniategevused on rajatud keerulistele suhetele. Kaasatud on vähemalt kolm gruppi: juht või juhtide grupp, koguduseliikmed (keda ei pea sugugi ainult andja rollis nägema) ja mingil kombel tõrjutud või hädasolevad inimesed. Veel keerulisemaks teeb suhtlemise doonorite ja otsusetegijate, samuti ühiskondlike organisatsioonidega lävimine.

... Seda ka probleemide tuvastamisel!

Tavaliselt keskendub diakoonia erinevatele vajadustele, millest mõned on tõepoolest väga pakilised. Rõhutada inimestega koos ja mitte nende jaoks töötamist tähendab, et inimeste probleemid ja vajadused tuleb koos nendega läbi arutada ja seejärel üheskoos tegutseda. Võib juhtuda, et kogudus näeb vajadust ja asub selle leevendamiseks tegutsema (näiteks nälja leevendamiseks asutatakse toidupank), aga asjasse segatud inimestega nende olukorrast ei räägi ja tegevusse neid ei kaasa. Kui seda aga ei tehta ja abivajadus on väga suur, hakkab abiandmine kogudusele varsti üle jõu käima. Pikemas perspektiivis võib inimestel tekkida õpitud abitus: kui on probleem, küll siis kirik selle ära lahendab.

Naiste varjupaik

2011 aasta lõpus selgus, et 14 voodiga naiste varjupaik jääb ilma olulisest osast rahast, mida seni Oslo linnavalitsuselt saadud oli, seetõttu tuleb vallandada pooled töötajad. Selles meeleheitlikus olukorras pidi Oslo linnamisjon täiesti teistmoodi lahendusi leidma. Varjupaika kasutasid prostitutsiooni ja narkootikumidega seotud kodutud naised. Varjupaika ei olnud võimalik kohta reserveerida. 2012. aastal kasutas seal ööbimise võimalust peaaegu 200 naist.

Mida siis teha? Naised, kes pidevalt selles varjupaigas ööbisid, kutsuti kokku ja neile tutvustati olukorda. Naiste käest küsiti, kas nad on valmis ka ise varjupaiga eest vastutuse võtma. Küsimus üllatas naisi, nad polnud harjunud, et keegi võiks neilt mingisugust osaluspanust oodata. Pigem nägid nad end hädaliste ja ohvritena ja olid nüüd jahmunud, et peavad midagi asjade edasiminekuks tegema. Pandi kirja mitmesuguseid tööülesanded: öövalve, tubade koristamine, pesupesemise organiseerimine, hommikune äratus jne. Naistelt, kes öömaja kasutasid, paluti end kirja panna nende ülesannete juurde, millega nad arvasid end hakkama saavat! Samuti võeti ühendust endiste öömaja kasutanutega, vastus, mis saadi oli jahmatav!

Lisaks kontakteerus varjupaik kiriku linnamisjoni ja teiste narkorehabilitatsioonikeskustega, töötukassaga ja paljude muude keskustega, et näha, kas on võimalik leida veel vabatahtlikke. Ja paljud tulid!

Nüüd on see varjupaik elavam kui kunagi varem. Selleks volitatud naised on võtnud vastutuse varjupaiga eest. Ilma nendeta see koht ei toimiks. Varjupaik on kauem lahti. Varjupaiga juhtimisega on seotud rohkem inimesi kui varem. Töötajate roll on nüüd pigem nõu anda. Praktiline juhtimistöo on naiste endi kätes.

Alguse sai see kõik mõttest: „Kui naised saavad hakkama keerulise tänavaeluga, ilma koduta, kaitseta ja kindlustundeta, siis on nad võimelised ka enam-vähem iseseisvalt varjupaika juhtima. Me peame neil seda lihtsalt laskma teha, ise nende kõrvale jäädes! Nad ei ole ainult ohvrid!

Steinar Eraker (Norra)

dab. Nõnda kasvab nõudlus ning kui kogudus on väike ja võib-olla ka ise raskustes, võivad ruttu tekkida väsimus ja läbipõlemine. Tuleb mõelda nii: kui kogukonnas on üks-kaks nälgas või töötut inimest, siis võib-olla on neil selline probleem, kus aitab isiklik tugi ja nõustamine. Kui aga paljud on töötud, ilma piisava sissetulekuta või teiste sarnaste probleemidega, siis ei ole enam tegemist isiklike probleemide jadaga, vaid avaliku murega. Avalikud mured on kõikidele teada, need on poliitilised küsimused, samas kui isiklike probleemide lahendatakse ükshaaval ja väikeses seltskonnas. Kohaliku koguduse diakoonia kontekstis on inimestega töötamine, eneseabiorganisatsioonide ellukutsumine ja nende ühiskondlikesse struktuurides-

se sissejuhatamine tähtsad tööviisid. Sageli on vaja muuta omavalitsuste töömeetodeid või suhelda riiklikul või rahvusvahelisel tasandil otsusetegijatega. Diakoonia üks ülesandeid on seose nägemine isiklike probleemide ja struktuurist lähtuvate olukordade vahel.

Kogukondlik organiseerimine või kogukonna arendamine võib viia eri tasanditel tegutsemiseni, näiteks kohalikele omavalitusele survet avaldades lahendatakse teatud kitsaskohti – olgu siis laste päevakeskuse rajamine või kohalike omaalgatuste toetamine. See võib viia eneseabi plahvatusliku kasvuni, mis omakorda loob uusi võimalusi. Selliste sammude kaudu kasvab kindlus, see omakorda võib viia suuremate ülesanneteni poliitikas või selliste asutuste töökorralduses, mis ise kedagi ei

kaasa. Kohaliku initsiatiivi ühendamine koguduse diakooniaga, võimaluse korral ka teiste usurühmade ja ühiskondlike organisatsioonidega, võib ellu kutsuda ja ülal hoida muutused isegi riiklikul tasandil. Nõnda siis – kui inimesed elavad vaesuses ja riiklik palgapoliitika ei ole õiglane ega muutusi ei tee, siis on vaja korraldada vastavaid kampaaniaid. Sinna tuleb alati aktiivselt kaasata probleemist puudutatud inimesed (Powered by People, 2013).

Uute rollide loomine,...

Koguduste ellujäämine sõltub vabatahtlike tööst, suurema osa diakooniatööst teevad samuti vabatahtlikud ja aktiivsed inimesed. Seetõttu on oluline läbi mõelda vabatahtlike endi elusituatsioon. Näiteks oli ühes suures luterlikus koguduses rajatud ulatuslik süsteem, varustamaks väikese sissetulekuga peresid toiduga. Kui kogudus analüüsis toidusaajaid, tuli välja, et enamik olid töötud. Samuti tuli välja, et enamik toidupanga vabatahtlikke olid samuti töötud! Osa töötuid oli järjekorras, kui teine osa neid teenis! Kirikus toimus toidujagamise päeval jumalateenistus ja kuigi pärast seda anti süüa, jäid andja ja vastuvõtja rollid ometi eraldi. Võttes ühiselu diakoonia lipulaevaks, on kerge näha, kuidas vahekorrad muutuvad ja kõik on nii saajad kui andjad! See väike näide on nagu aken, mille läbi me näeme, kuidas töötud vabatahtlikud tavaliselt oma olukorrast abisaajate töötutega ei räägi. Kuigi nii vabatahtlikel kui ka teenuse saajatel oli ühesugune mure – töötus ja tõenäoliselt ebapiisav sissetulek –, ei võimaldanud olemasolev tööstruktuur paremate lahenduste otsimist.

Teiste sõnadega: lühiajalised lahendused tuleb asendada töötamisega süsteemi muutmise nimel. Väikese

Aga õigus voolaku nagu vesi ja õiglus nagu kuivamatu jõgi! (Am 5:24)

rõhuasetuse muutmisega on võimalik samu vahendeid kasutades vajadusi rahuldada ja olukorda muuta. (interdiac, 2012)

... muutuste ellukutsumine...

Oleme solidaarsusgrupis leidnud, et inimestega, ka näiteks kodututega töötamisel on oluline organiseeriv lähenemine, sest vastasel juhul hakatakse pakiliste vajaduste rahuldamise asemel pakkuma pikaajalisi lahendusi. Tavaline vabatahtlike töö saab toetada kodutute eneseabi organisatioone. Samu suhteid kasutades saab erinevaid tulemusi! Kohalikul tasandil peab diakooniatöötaja tegutsema koos kohalike omavalitsuste ja piirkondlike struktuuridega mitte ainult projektidele rahastamise leidmiseks, vaid ka selleks, et olla kursis tõrjutud gruppide üldise olukorra ja poliitiliste muutuste vajadustega. Liitudes riigi ja isegi

Euroopa teiste gruppidega, on võimalik tegevust toetada. Solidaarsusgrupis on kuulnud näidetest kohaliku tegevuse kohta, kus järeleandmatu kampaaniaga saavutati riikliku poliitika muutmist, isegi eraettevõtete töökorralduse muutmist – näiteks elava palga maksimise kampaania Londonis (<http://www.livingwage.org.uk/what-living-wage>).

... kogukonnas ja mujal

Kohalikus diakoonias saab seda lähenemisviisi rakendada mitmel pool. Näiteks on üks diakoonia prioriteete töö kurjategijatega ja ükskõik mis põhjusel vangis olijatega. Tavaliselt on vabatahtlike vanglakülastused karmilt reguleeritud, külalised peavad saama vastava ettevalmistuse ja tunnistuse, enne kui nad külastusluba antakse. Esimene küsimus, mida küsida: kes ja miks on vangis? Tähelepanuväärne on tõik, et eri ühiskondades on kurjategijate hulk ja tüüp vanglates erinev. Teine küsimus: kas vangla on vangistuses viibivatele inimestele „sobiv ja positiivse mõjuga“.

Vanglakülastaja ja vanglateenistuses oleva diakooniatöötaja ülesanne ei ole pelgalt nõustamine ning vangide ja vanglatöötajate toetamine, vaid ka

© Torstein Ihle

kriminaalsüsteemi reaalsusest teadlikuks saamine. Näiteks saab diakoonia sundida riiklikku süsteemi muutma karistuse korda väikeste rikkumiste eest. Palju on näiteid, kus kohalik diakoonia saaks õigluse eest seista ja vabatahtlikud olulist rolli mängida (interdiac, 2012).

Inimväärikus

Inimväärikuse ja tarbijalikkuse seos...

Kultuuri, milles me kõik elame, vormib ühiskonna turumajanduse ja omandi ülistamise domineeriv mudel. Selle tulemused mõjutavad sotsiaalselt, majanduslikku ja kultuurilist arengut, otsuselangetajaid ja osalisi iga päev. Diakoonias tegutsejad keskenduvad eriliselt neile, kes selles protsessis on tõrjutud, kelle arv aina kasvab, mõnel juhul plahvatuslikult. Tarbima õhutatav turumajandus vangistab inimesi üle jõu käivatesse võlgadesse, muutes hädasolevate inimeste elu. Kriisiolukorras võetud väga kõrge intressiga väikelae- nud on sageli perekonna finantskriisi põhjuseks. Uuringud näitavad, et mida vaesemad inimesed, seda kõrgemat intressi laenu eest makstakse, olgugi et laen võib olla neile ellujäämiseks elulise tähtsusega (Dearden et.al, 2010). Mudelis sisaldub idee, et inimesel on eraldiseisev, autonoomne otsustaja, kes tegutseb abistatava majanduslike huvide esindajana. Neid, kes selle mudeli järgi edukad ei ole, nähakse mõnes mõttes moraalselt alaväärtuslikena – seda kinnitab sotsiaalne poliitika, mis sellest ideoloogiast lähtub. Vaesunud inimesi koheldakse nii, nagu ei oleks nad võimelised oma eluga toime tulema; raha asemel pakutakse kuponge ja toiduabi. See küll ei ole inimväärikus kristlikus mõttes, nii nagu

Vabatahtlik töö Eesti vanglates.

Ligi 3000 vangi on väikese Eesti kohta liiga palju. Nende hulgas on ka 42 eluaegse vanglakaristusega karistatud inimest. Mul ei jätku vabatahtlikke nende kõikide jaoks.

Olin käinud kohtumas pikaajaliste vangide ja surmamõistetutega tänaseks tühjaks jäänud Patarei vanglas üheksakümnendate aastate algul ja esimesel poolel. Patarei oli tollal ülerahvastatud. Surmamõistetuid oli seal siis 18. Nende karistus muudeti eluaegseks vangistuseks peale surmanuhtluse kaotamist.

2007 aasta suvel külastas mind psühholoog Keili Kollamaa ja palus tulla vaatama suletud Patarei vanglast Ämari vanglasse ümberpaigutatud eluaegseid kinni peetavaid. Neid oli ka tema jaoks liiga palju ning tal olid käed tööd täis. Vangid tundsid endid ühiskonna jäätmekäitlusesse heidetutena ning neil oli tuhandeid küsimusi. Lisaks oli neil oli madal enesehinnang, ängistus ja palju kogunenud viha.

Me püüdsime neile selgitada, et nad on meie jaoks lihtsalt inimesed. Samasugused nagu meie. Jumala looming. Tasapisi tekkis usaldus. Ma rõhutasin, et meil kõigil on üks elu, me oleme valmis sellest väikese osa pühendama neile, aga me ei taha, et see oleks tühi ning raisatud aeg. Aeg, mida vedame koos, peab muutuma kvaliteet-ajaks. Meie kohtumised peavad olema mõtestatud ja tähenduslikud inimkohtumised, mitte tühjad ja mõttetud tunnid. Kui nemad on nõus enestega töötama, avardama oma mõttemaailma, tegelema tunnetega, siis oleme ka meie valmis oma aega koos nendega täitma.

Otsustasime koos välja töötada uue sotsiaalprogrammi pikaajalistele ja eluaegsetele vangidele. Vangla direktor ja peakaplan näitasid üles usaldust ja head tahet meid toetada. See oli hea algus. Alustasime programmiga „Eluküsimused“, mis koosnes seitsmest umbes neljakümne päevasest moodulist, millest igaühe käigus toimusid kohtumised ning temaatilised foorumarutelud erinevate elualade esindajatega. Igal kuul toimus kaks foorumit, millest ühe arutelu küsimused valmistasid ette kinni peetavad ja teise vabatahtlikud. Vabatahtlike rühmad koosnesid kriminaalhooldajaist, ohvriabi töötajatest, vaimulikest, juristidest, ajakirjanikest jne. Meie juhtisime arutelu ning salvestasime toimunu filmilindile. Iga foorumile järgnes debriefing nii kinni peetavate kui vabatahtlike tarvis. Projekt lõppes rahvusvahelise konverentsiga, mida finantseeris Põhja- maade Ministrite Nõukogu ning mille lõppedes esitasime Justiitsministeeriumile ettepanekud karistus- ja vangistusseadustike muutmiseks ning täiendamiseks. Kui vanglaid ei juhita WHO Tervete Vanglate põhimõtteid arvestades, siis muutuvad nad dehumaniseerimise ja degenerereerimise paikadeks. Seetõttu oli meie programm mõttelaiskuse vähendamiseks ja elutahte säilitamiseks oluline inimvääriskuse seisukohalt. See on aga inimeste kohtlemise juures peamine.

Tänaseks oleme koolitanud sadakond tugiisikut vanglast vabanevatele inimestele ning osutame justiitsministeeriumi tellimusel neile tugiisikuteenust. Teeme koostööd vanglakaplaniteha vangide peresuhete taastamiseks ja vaimulikuks teenimiseks. Pakume hingehoidu nii kinni peetavatele kui töötajatele. Aastal 2006 „Eluküsimuste“ programmis osalenud meestega, kes on seda soovitud oleme kontaktis ka täna. Nad ütlevad, et see oli elu muutev protsess. Iga kuu teisel teisipäeval neid külastades saan ma sellest mõttest uut jõudu.

Avo Üprus (Eesti)

me seda eelnevalt käsitlenud oleme.

... pannakse kristliku mõtlemise poolt kahtluse alla

Armud ja inimvääriskuse vahetused ja

meie arusaamine euharistlikust teoloogiast pakuvad üliteravat teoloogilist arusaamist uusliberaalse mõtlemise taga oleva inimese kontseptsiooni kohta. Solidaarsusgrupi mõttevahetustes

oleme kirja pannud need teoloogilised ideed, mis käivad diakooniatöö ja diakooniliste koguduste kohta.

Martin Luther astus välja patuste süsteemide ja korralduste vastu, millega rõhuti vaesunud inimesi. Ta ütles selgelt ei oma aja pangandus- ja kaubandusettevõtetele: „Need ei muutu. Kui kaubandusettevõtted alles jäävad, siis kaovad tööde ja ausus. Et tööde ja ausus võiks alles jääda, peavad kaubandusettevõtted kaduma“ (WA 15, 313: LW 45, 272.). Ta viitas mitte pelgalt mõnele üksikule kasuajale indiviidile, vaid süsteemile ja ootustele, millele see süsteem oli üles ehitatud – mis lahutas raha teenimise inimeste vajaduste rahuldamisest, mille järgi oligi loogiline, et mõni saab rohkem (LWF 2010).

Kõigepealt – inimväärikus ei sõltu edukusest mitte ühegi majandusliku ega poliitilise normi kohaselt, vaid tugineb faktile, et iga inimene on loodud Jumala näo järgi; teiseks sõltub inimene täielikult suhetest. Ühiskond koosneb inimeste omavahelistest suhetest (eriti finantssuhetest) ja mõnes mõttes kuuluvad vahendid Jumalale, kes on need inimeste kätte usaldanud. Kristlikkus mõttes tähendab see usaldus, et neid vahendeid peab kasutama ühiseks hüvanguks ja loodu eest hoolitsemiseks. Raha tuleb kasutada kõikide inimeste heaolu tagamiseks, mitte ainult mõne üksiku grupi jõupositsiooni kinditamiseks. Luterlaste jaoks on arm võtmesõnaks – arm tavaelus tähendab vahendite sellist kasutamist, mis või-

Vesperkogudustes on kiriku ruum säitunud nii, et seal on kohad, kus paku-takse süüa ja juua, seal on söögi- ja elutoad. Need tegutsevad talvekuudel. Alguse sai see mõte 1995. aastal Stuttgardis, nüüdseks on selliseid kogudusi üle 20. Vesperkogudusi rahastatakse annetustest, põhiliselt korraldavad tegevust pühendunud vabatahtlikud.

Vesperkogudused ei paku hädasolijatele mitte ainult piisavalt süüa ja külmal ajal sooja elamiskohta, vaid ka meditsiiniabi ja praktilist inimlikku hoolitust. Vabatahtlikud arstid hoolitsevad külaliste eest, on isegi loomaarste, kes lemmikloomi ravivad. Külalised võivad saada tasuta juukselõikust ja teisi teenuseid. Palvused, kultuuriprogrammid ja tasuta kontserdid muudavad vesperkoguduse kokkusaamispaigaks igale vanusegrupile. Oluline vesperkoguduse põhimõte on, et see kogudus on mõeldud igasugustele inimestele, mitte ainult tõrjututele. Põimumine ja vestlus on kogu projekti oluliseks teguriks. Piiskop Frank Otfried July rõhutab vesperkoguduste tähtsust: „Ühiskonnas, kus poliitikutahavad oma pilti näha abisaajate T-särgi selja peal, on erilisel oluline, et kirik end sellest eemaldaks. Me oleme vaeste ja rõhutute poolel. Selle poolehoidu selgeks sümboliks on keerulised olukorrad vesperkoguduses.“

Vaata: www.vesperkirche.de (Saksamaa)

maldab terviklikku elu kõikidele.

Luther kritiseeris karmilt oma aja pankureid ja tavakaupadega kaubitsejaid, kes vaestele eluks vajalikku keelasid. Tänapäeval on iga riigi (ja terve maailma) vähemus enese kätte kahmanud rahalised ja muud vahendid ning võtavad vaeste käest ülisuurt renti (intressi), ütles Luther. Poliitiliste otsuste tegijad ütlevad ka praegu, et nende käed on sageli seotud finantse juhtivate jõudude poolt, selle tulemusena valitseb meil see, mida me nimetame „turu kujundatud demokraatiaks“ (Wall-Strasser et al, 2010). Tagajärg on see, et paljud kannatavad ebainimlikku

kohtlemist hoolekande süsteemi administreerivate inimeste poolt.

Teine teoloogiline mõte, mis domineerivat mudelit kritiseerib, on armulaud. Me võtame vastu leiva ja veini, mis on tegelikult „valmistatud“ tooted. Seega (mitte nii nagu ristimise puhul), kui ei ole tootmist, ei ole osadust! Nõnda me näeme, et kristlikus mõttes saavad toodetud esemed armu vahenditeks. Seistes kogu loodu külluse eest, seisavad elemendid ka tootmise süsteemide ja kaubanduse eest, inimeste kätetöö ja olukordade eest, milles need inimesed töötavad. Need elemendid muudetakse armu vahendi-

Põlvkondade kokkutulek Roheline Saksamaa

Ida-Bavaaria majanduslikult vähem kindlustatud maapiirkonnas elab pika professionaalse kogemuse ja tehnilise kompetentsiga vanem põlvkond üksi ja mahajäetuna. Teisalt on palju noori töötuid, kes oma eluga hästi hakkama ei saa ja kellele võib tunduda, et neid kellelegi vaja ei ole. Diakooniatöötajate kasutusse on antud tükike benediktiini kloostrimaad. Sinna on rajatud taimekasvatuse, mida korraldavad ja kus töötavad noored. Neid assisteerivad ja nõustavad vanemad inimesed, kes on samuti kas töötud või juba pensionil, aidates noori toodangut müüa, õpetades neid eralisteks puhkudeks lilleseadeid tegema. Klientide hulgas on kirikud, kes sealt oma altaridekoratsioonid tellivad, või siis vanadekodud. Samuti esitatakse tellimusi pulmadeks ja matusteks. Toodetakse nii toitu kui lilli. Kolme aasta pärast on projekt enesele täielikult jalad alla saanud ja suudab end ise majandada.

Fritz Blanz (Saksamaa)

Ühiselt elamise kunst

teks. Nad saavad armu vahenditeks, sest neid jagatakse tasuta ja võrdselt kõigile, kes lauas on. Jumala armukutsel Kristuse kaudu armulauale ei ole piire! Ei oodata, et sa oleksid „majanduslikult edukas“. Tõepoolest oli algkoguduse üks probleemkohti asjaolu, et euharistia söömaaega ei jagatud alati võrdselt (1Kr 11:20–30). Aga armulaua kontekstis ei ole majanduslikel klassidel vahet ja see oli ka üks põhjus, miks kogudus just tõrjutud gruppide seas nõnda plahvatuslikult levis.

Arm ja armulaud diakoonia praktilistes uuendustes...

Arm ja armulaua kogemuse sügav tähendus on jätkuvalt raskesti mõistetav maailmas, mis on rajatud hoopis teistsugustele väärtustele. Diakoonia on üks tähtsamaid viise, kuidas kirik saab näidata, et ta seisab nende teistsuguste väärtuste eest. Selline armu ja kaasava kogukonna mõte peab olema liidetud koguduse igapäevaellu ja diakooniasse. Selle tõttu solidaarsusgrupp keskendaski oma arutelud ühiselu ümber, mis väljendub koos elamise kunstis ja kogemuses. Kuidas siis diakoonia saab neid ideid rakendada?

Solidaarsusgrupp pakub välja kahte üksteist täiendavat lähenemisviisi. Esimene – kogu diakoonia praktika läbi vaadata euharistliku jagamise valguses ja tähele panna, kui oluline on toidu jagamine meie usu praktikas. Koguduse sümbolises südames peab euharistia tähendus olema läbipaistev kõikide jaoks, kes sellest osa saavad. Kui me selle malli kohaselt oma tööd teeme, siis mõjutab see viisi, kuidas me jagame toitu nendega, kellel ei ole piisavalt. See tähendab ka, et me peame hakkama teistmoodi mõtlema, et toitu jagataks väarikalt, ilma et keegi end vähema vennana tun-

© Diakonisches Werk Bavaria

neks. Diakoonia võib kohalikes kogukondades olla uuenduslikuks jõuks, toetada igapäevaellu. See on oluline strateegia, sest väga sageli traditsioonilised majandus- ja sotsiaalsüsteemid ei toimi pädevalt. Uuendusi saab sisse viia rahanduses (arendades kohaliku valuutat, kohalike säästmisfondid jne), kohalikus toiduainete tootmises ja kaubanduses ning teistes kohaliku eluga seotud oskusi, vajadusi ja huve esindavates ettevõtmistes. Kogudused saavad mõnikord koostööd teha teiste kogukonnagruppide ja diakooniaorganisatsioonidega. Mõnikord on vaja projektide ja initsiatiivide haldamiseks luua uusi organisatsioone eesmärgiga kaasata ja kasvatada partnerlust. Seda võib vaja minna siis, kui kiriku või riigi regulatsioonid ei võimalda kirikul otse sotsiaalprojektides osaleda. Kõikidel juhtudel on eesmärgiks jätkusuutliku kogukonna loomine ja ühiselu toetamine.

... ja vastuseisus

Teine strateegialiin on seotud vastuseisu ja muutustega; see kasutab organisatsioonide rajamiseks diakoonia suhe-

tele rajatust ning kohalikku kogudust, et vastu seista valitsuse ja erasektori poliitikale, mis võib olla kogukonnaelu jaoks üsna hävitav ja inimväärikust ohustav. See võib sisaldada näiteks hädasolijate, sotsiaalabi saajate kasuks korraldatavaid kampaaniaid, eesmärgiga muuta kohaliku omavalitsuse poliitikat. Sellisel väikesemahulisel kampaanial võivad olla positiivsed tagajärjed isegi väheste vahendite korral. Ometi on need kohalikud ettevõtmised vaja liita laiemalt riiklike ja isegi rahvusvaheliste jõupingutustega, et muuta sellise ohtliku poliitika suunda ja sisu, mis alandab ja alavääristab vaeseid inimesi ning kogukondi ega taga neile vajalikku tuge. Eriti kriitiline on olukord eakate eest hoolitsemisega, kus fondide vähendamise tagajärjel inimeste kannatused kasvavad ja ette tuleb isegi enesetappe. Näiteks on dokumenteeritud tõendeid selle kohta, kuidas Saksamaal on vanureid hooldajate puudumisel vooliku kaudu söödud või kuidas inimesed on hooldada viidud Euroopa teistesse paikadesse või isegi lõunapoolkerale (Haarhoff, 2013).

2. Toetavad tegevused

Analüüs ja uuring

Muutuv kontekst nõuab sügavamalt analüüsi ja uuringut

Solidaarsusgrupp näeb, et nii Euroopa kui kogu ülejäänud maailma ees on enneolematud väljakutsed.

Seetõttu on ülioluline, et diakooniatöös osalejad saaksid rohkem tuge majanduse üldmise arengu ja sotsiaalpoliitika uurimisel ning selle uurimise järeltöö tegeleks leitud tulemiga. Traditsioonilised mudelid, mis omal ajal võisid olla väga positiivsed, võivad uuenduste tulles anda negatiivseid tagajärgi; seetõttu on oluline analüüsi tulemusi sotsiaalpoliitiliseks tegevuseks arendada ja kogudustega jagada. Nii-sugune uuring peab arvesse võtma ka Euroopa rahvaste väga erinevat tausta nii ELi sees kui väljaspool.

Majandus – uuring muutuste ja uuenduste juurutamiseks

Ajal, mil kogu majandus ja poliitika tunduvad olevat pidevas kriisis, on koguduste ja teiste organisatsioonide prioriteet leida majanduse muutmise viise selles raportis välja toodud ettepanekute kohaselt, et luua inimestele äraelamiseks ja hakkama saamiseks tõeline alus. See peab sisaldama nii kohaliku elu uuendusi kui riikliku ja rahvusvahelise majanduse ja poliitika muutmise strateegiaid. Nagu paljud LML-i dokumendid rõhutavad, on keskne küsimus, millega tegeleda tuleb, humaanse ja jätkusuutliku keskkonna loomine.

Demokraatia, riigi ja diakoonilise lähenemise rollivahetus

Euroopa mõttes on riigi ja funktsioneerivate demokraatlike institutsiooni-

de rollid väga erinevad, kiriku tegevus, roll ja positsioon nendes erinevates kontekstides peab olema paremini mõistetud, et ta asjatundlikku tegevust toetada saaks. Vaja on erinevaid kontekste ja diakoonilise tegevuse erinevaid viise rohkem analüüsida. Üldistavaid fraase tuleb täpsustada ja erinevaid kontekste arvesse võtta. Rootsikontekst erineb Saksamaa omast, Briti kontekst Ukraina omast! Solidaarsusgrupp on leidnud isegi selliseid kontekste, kus diakooniatööd polegi peaaegu analüüsitud – sellega tuleb kiiremas korras tegeleda, kuna muutused on nõnda kiired.

Diakoonia on jätkuvalt meie osaduskutsumuse kese, koostöös oikumeeniliste, uskude vaheliste ja teiste partneritega me volitame ja aitame inimesi ja kogukondi võita ebaõiglust, tõrjumist ning sõjaliste konfliktide ja looduskatastroofide tagajärgi. (LML, 2011)

Vajadus diakoonia vaatluskeskuse järele

Uurida on vaja diakoonia vaatluskeskuse rajamise võimalust (võib-olla koostöös oikumeeniliste partneritega), et saada aktuaalset teavet tegelike tingimuste, poliitika ja tegevuste kohta. See võiks koordineerida ja jagada uurimistöökohal analüüsi ja tulemusi. Vastloodud Rahvusvaheline Diakoonia ja Kristliku Sotsiaaltöö Uurimisühing võib olla üks võimalikest organisatsioonidest, millele võib sellise vastutuse usaldada, sest tal on läbi oma liikmete ligipääs uurimisorganisatsioonidele ja -võrgustikele.

Koolitus

Kaasava ja kogukonnadiakoonia õpetamine

Solidaarsusgrupp näeb kogukonna diakoonias uute kaasamise meetodite õpetamise vajadust. Pastorite koolitamisel on oluline rõhutada kogukonna diakooniat. Olemas on häid riiklikke ja rahvusvahelisi õppeprogramme ja nii, nagu kogemuste jagamist ja võrgustike loomist teoloogilise hariduse juures LML-is rõhutatakse, nii peab ka diakooniatöös innovaatilisi meetodeid rõhutama. Õppemeetodid ning kogukonna diakoonia mudelid ja lähenemis-

Center of Diakonia ECCB

viisid võivad olla vajalikud kõikidele, kes end kirikutöökseks ette valmistavad.

Kogukonna diakoonia kohaliku majandusega ülevõtmine

Vaja on arendada selliseid töövahendeid, mis võimaldavad diakoonias osalejatel läbi viia nii kohaliku kui laiemal majanduse analüüsi. Koolitus peab toetama kohalikus diakoonias osajaid läbi viima kohaliku majanduse initsiatiivi ja alternatiivide arendamist. See oleks kohaliku majanduse oluline toetamine ja aitaks tugevdada igapäevast ettevõtlust.

Organiseerimise, kaitsmise ja kampaaniakorraldamise oskuste parandamine

Välja on töötatud õppemudeleid, toetamiseks kogudusi ja diakooniaorganisatsioone. Vajalik on intensiivne (oikumeeniline) töö, et neid õppemudeleid jagada ja need kättesaadavaks teha. Kristlikust mõttest lähtudes on võimalik leida ja arendada alternatiivseid majandus- ja sotsiaalseid mudeleid.

Need kolm põhiliini toetavad eesmärged, mis on välja toodud „Reformatsiooni 500 aastapäeva“ erikomitee poolt.

Vahendid

Diakoonia finantseerimine

Diakooniagrupp järeldas, et vaja on rajada selline kogukonna diakoonia rahastamise poliitika, mis arvestaks pikema ajaperioodiga ja oleks rajatud käesolevas raportis välja toodud võtmepõhimõtetele. Liikmed, kes töötavad olukordades, kus avalikkus diakooniat ei toeta, märkisid, et diakoonial on kogukonnas vaja oma vahendeid, need peavad olemas olema pikaajaliselt ja jätkusuutlikult.

Diakoonia rahastamine endistes sotsialistlikes maades

Tšehhi vabariigis on diakoonia ohus, sest riiklike fonde on kärbitud, lisaks on muudetud reegleid mitteriiklikele tegijatele, võrreldes riiklikega. Üks võimalus on teenust pakkuda ainult nendele, kes teenuse eest turuhinnaga maksta jõuavad. Aga seda gruppi ei taha diakoonia eelistada!

Teine võimalus on ametlikust süsteemist välja astuda, aga see ei ole mõeldav! Sõltuvust on võimalik vähendada nii, et finantse ei saada ainult riigilt. Kuna väljaspool riiklike süsteeme on tegevus paindlikum ja kuna on võimalik töötada teenuseid vajavate inimestega innovaatilisi meetodeid kasutades, siis arendab diakoonia sotsiaalseid ettevõtteid ühe oma programmi osana. Solidaarsusgrupis leidsime veel teisi samamoodi toimijaid. Lääne-Boheemias on Tšehhi Evangeelse Vennastekoguduse diakoonia ellu kutsunud sotsiaalseid ettevõtteid ja annab nüüd tööd peaaegu sama suurele hulgale inimestele kui töötab samal alal traditsioonilistes ettevõtetes. Sotsiaallettevõtete hulgas on praegu kohvikuid, restorane ja teise ringi poode. Diakoonia teeb teistega koostööd, et välja arendada niisuguste ettevõtete võrgustik. See võib olla diakooniale kohaliku majanduse vastu huvi äratamiseks uus võimalus.

Petr Neumann (Tšehhimaa)

Prioriteedid on kogukonna kui teraviku pikaajaline arendamine ja selle majanduse arendamine. Jätkusuutliku diakoonia nimel töötamine, mitte pelgalt riiklikku ja muud rahastust taotlede ja toetavaid ettevõtteid luues, vaid ka sotsiaalseid ettevõtteid rajades, mis on oma olemuselt diakooniaga seotud, on ülitalitlik. Teisalt toodi välja vajadus väiksemate toetuste järgi, millega toetada kogukonna algatusi seal, kus võimalusi on vähe. Selline abi võib olla seotud koolitamise ja toetamisega.

riiulil tolmu koguma, nii on kõik grupi liikmed teinud endale isikliku tegevusplaani, et tegevusprotsessi ja aruandlust oma kontekstis hallata. Grupp saab taas kokku aastal 2014, et saada edasiminekuks ülevaade ja teha plaane lähenevaks reformatsiooni aastapäevaks (2017). Selles peatükis anname ülevaate mõne osaleja isiklikest tegevusplaanidest ja seejärel kirjeldame, kuidas LML toetab järeltööd protsessi, kuhu kuulub ka reformatsiooni aastapäeva pidustuste raames antav ülevaade diakooniast.

3. Teekonna järgmised sammud

Sissejuhatus

See dokument on ainult üks samm Euroopa solidaarsusgrupi töös. See dokument on mõeldud Euroopa kogukonna diakoonia reformi algatamiseks, seda järgitakse väga aktiivselt grupi liikmete ja teiste osaliste poolt LML-i Euroopa piirkonnas ja mujal. Me ei taha, et see raport hakkaks kuskil

Isiklikud tegevusplaanid

2013. aasta töötoas Odessas Ukrainas kavandasid solidaarsusgrupi liikmed oma isiklike tegevusplaanid, et propageerida kogukonna diakooniat nende endi kontekstis riiklikul ja kohalikul tasandil.

Sinna kuuluvad:

- aruandlus ja kogemuste jagamine koguduses, diakoonia juhtkonnas, diakoonia õppeasutustes ja temaatilistes töögruppides, nii piirkondli-

- kul, rahvuslikul, maakondlikul kui kogukondlikul tasandil,
- koguduseelu strateegiliste plaanide ja diakooniliste lubaduste mõjutamine,
- diakoonia protsessikirjelduste teksti kasutamine diakoonia õpetamisel,
- artiklite kirjutamine professionaalselele diakoonia ajakirjadele ja kirikulehtedele,
- koostööpartnerite ja liitlaste leidmine selle kontseptsiooni reklaamimiseks kirikus ja diakoonias,
- tulemusteksti kasutamine ühiselu mõiste levitamiseks ja seletamiseks,
- teiste õpitu ja kogemuste kasutuselevõtmine.

Liikmete vahel loodi avastatu ellurakendamiseks uusi sidemeid.

LML-i panus järeltöö protsessi

1. Euroopa diakoonia protsess on osa toetusprogrammi misjoni ja arengu osakonnast

LML kasutab oma ainulaadset positsiooni, minnes sügavale rohujuuretasandile ja omades häält globaalsestes poliitikafoorumites. Capacity for Advocacy Programme tahab aidata liikmeskirikutel arendada oskusi ja mehhanisme, et võidelda struktuurilise ja süsteemse vägivalla vastu. Vastastikuse abistamise protsess aitab liikmeskirikutel arendada prohvetlikku diakooniat ning panustab inimväärkuse toetamise ja kaitsmise. Inimõiguste kaitse tõstab vastutustundlike kodanike ja ühiskondade eneseteadvust ja volitab tegutsema. Selle programmi osana toetab LML solidaarsusgrupi järeltöö protsessi. Selle protsessi kesksed teemad – muutva teenimise

kutsumus, kogukond, inimväärkus ja õiglus – rikastavad LML-i väärtusi ja strateegilisi suundi. Protsess rikastub ka ülemaailmse osaduse kogemusest õppimisest.

2. Euroopa diakoonia protsess lisab väärtust diakoonia ülesehitamise maailma luterlikus kogukonnas

LML julgustab õppimise ja kogemuste teel saadud oskuste jagamist kogu LML-i territooriumil. Heaks meetodiks on ülemaailmsed virtuaalsed diakooniakonverentsid. 2013. aastal korraldasid Euroopa diakoonia protsessil osalejad diakoonia virtuaalkonverentsil „Tõuse ja kõnni (Mk 2)“ kaks üritust: töötoa ja vabatahtlike koolituse.

3. Protsess panustab teoloogilise ja pedagoogilise baasi arendamisse LML-is

„Koos kasvamine terviklikus misjonis – teoloogiline raamistik LML-i osaduse õppimiseks“ on heaks kiidetud LML-i nõukogu poolt 2013. aasta juunis. See rõhutab kaasavaid ja volitavaid õppemeetodeid, mis lähtuvad Aafrika, Ladina-Ameerika ja Euroopa headest kogemustest, sealhulgas ka Euroopa diakoonia protsessis kasutatava „alt üles“ toimivast töömeetodist. LML-i peasekretär hindab „osaduse pedagoogika“ arendamist: „Kui LML tõepoolest tahab muutuda polütsentriliseks osaduskonnaks, siis me peame „osaduse pedagoogikaga“ midagi peale hakkama. Saama selgeks, kuidas õpetada ja õppida, nõustada ja noomida, vastastikku üksteist toetades küpsemaks kasvada ühekoos oma teed käies.“ Ta toob välja ka dokumendis „Ühiselu otsides“ esitatud: „See on oluline alus pedagoogiliste mudelite arendamiseks LML-i osaduskirikutes.“

4. Programm teeb plaane

Plaanid aastateks 2014 ja 2015:

1. Euroopa liikmeskirikute hulgas diakooniliseks kirikuks kasvamise, majandusliku õigluse ning kogukonna diakoonia ja kiriku ühiselu õhutamise ja julgustamine.
2. Püüe mõelda koos kogukonna diakoonia ja majandusliku õigluse üle Euroopa protsessi grupi ja teiste LML-i töötegijatega.

Järgmise faasi plaanid 2015/2016

1. Euroopa diakoonia protsess panustab läbi grupi liikmete isiklike tegevusplaanide oluliselt oma liikmeskirikute diakoonia eest seismisse.
2. Liikmeskirikutes on kasvanud panustamine oma kogukondade majandusliku õigluse ja kaasamise eest võitlemise.

Meetodid:

1. Diakooniline observatoorium: diakoonilise tegevuse jälgimine, heade kogemuste ja kommete jagamine.
2. Euroopa sotsiaal-majandusliku konteksti süvendatud analüüs.
3. Uurimistöde ja kaasava diakoonia koolituste jaoks partnerluse loomine Kesk-, Lääne- ja Põhja-Euroopas.

5. Seos reformatsiooni aastapäevaga

Reformatsiooni aastapäeva pidustused kulmineeruvad reformatsiooni päevaga pühapäeval, 31. oktoobril 2017, mil toimub ka LML-i assamblee. Kavas ei ole mitte see üks päev pidutseda, vaid kavandada pidustusi igal pool terves osaduskonnas. Mõte on ka alustada

tegevustega, mis oleksid jätkusuutlikud tulevikus. Väljapakutud on teema „Jumala arm on vabastanud“, millest kasvavad välja teised teemad: kristlane on vaba oma ligimest teenima, nad on kohusetundlikud kodanikud nii maailmas kui looduses. Arm vastandub teravalt tänapäeval levinud mõttele, et „kõike saab raha eest“. Solidaarsusgrupp on välja pakkunud teemad „Pääste pole müügiks“, mis käsitleb õigeksmõistuõpetust ja vabadust ligimest teenida, „Inimesed pole müügiks“, mis rõhutab iga inimese ainulaadsust – on ta ju Jumala näo järgi loodud ja seetõttu peab teda inimväärikalt austama. Need teemad on seotud majanduse ja sotsiaalpoliitika teemadega, millest käesolev raport põhjaliku ülevaate on andnud, kaasa arvatud vaesust ja kodutust vähendav poliitika, samuti näiteks inimkaubanduse ja kehvade töötingimuste teema.

„Loodu pole müügiks“ keskendub loodu eest hoolitsemisele ja arusaamale, et inimesed ei tohi Maad ja selle varusid hävitavalt kasu saamise eesmärgil tarvitada, eriti kui need on kõikide heaoluks hädavajalikud (näiteks vesi).

Solidaarsusgrupp loodab, et selles aruandes ette kantud tööd arendatakse edasi ja et sellest saab üks keskseid 2017. aasta pidustuste teemasid!

4. Kokkuvõtteid ja küsimusi

Allolevad diagrammid võtavad kokku mõned aruandes käsitletud teemad.

Diakoonia kutsumus on:

- vastus Kristuse ja ligimese kutsele
- juurdunud suhetesse ja elulukku
- igapäevase elu lähedal, avatud „teisele, kes minust erineb“, kelles samuti Jumal elab
- rajatud empaatialle, halastusele ja kohalolemisele

Ühiselu diakoonia on kutsutud arendama igapäevase elu kunsti ja kogemust:

- jagades vahendeid tavalistes tegemistes
- olles avatud ja julgustav, ehitades sildu ja lõhkudes maha barjääre
- luues diakoonilisi kogudusi, kus on võimalik toetada loovaid innovatsioone
- toetades kohalikku diakooniakutsumust ning seistes õigluse ja inimväärikuse eest.

Õiglus tähendab diakoonia jaoks:

- töötamist selle nimel, et kõigil oleks võimalik osaleda oma elu üle otsustamisel
- aktiivselt sellise majanduse ja ühiskonna eest võitlemist, kus kõigil on ligipääs eluks vajalikele vahenditele (sissetulek, kodu, haridus, tervis)
- diskrimineerimise vältimist, aktiivselt ühiskonnas ja selle institutsioonides diskrimineerimise vastu seismist

Inimväärikus tähendab diakoonia jaoks:

- Jumala kaasava armastuse ja Jumala armu rõhutamist, mis hõlmab iga inimese täielikku väärtustamist
- koos elamise väärtuse rajamist euharistlikule jagamisele
- inimeste tõrjumise vastu ning sotsiaalse ja majandusliku jätkusuutlikkuse eest võitlemist

Solidaarsusgrupp kutsub sind koos nendega Euroopa kogukonna diakoonia reformimise teele! Eriti tahaksime sind kutsuda mõtlema selle üle, kuidas siin väljatoodud teemad puudutavad sinu elu, ükskõik, milline on sinu positsioon kirikus. Diakoonia on terve kiriku eesmärk ja kutsumus ning see peab olema üle kõige, mida me kristlastena koos või koos nendega teeme, kes on tõrjutud, või nendega, kes tahavad meiega koostööd teha. Me alustasime oma tööd solidaarsusgrupis, esitades enesele olulisi küsimusi diakoonia tegevuse kohta, need leiad sa teisest osast. Me oleme oma koostöö käigus neid küsimusi edasi arutanud ja välja arendanud kasutatavad ettepanekud. Allolev diagramm esitab mõned veendumused, mis tekkisid meie teekonnal, aga see teekond jätkub. Olge head ja arutage allolevaid küsimusi oma kirikus, oma diakooniaorganisatsioonis selle aruande valgusel, et kogukonda reformiv diakoonia võiks edasi areneda!

Kuidas sina:

- toetad oma kohalikes kogudustes ja initsiatiivgruppides diakoonilist kutsumust ja lood tugevat diakoonilist kultuuri?
- lood teistele avatud ja julgustavat kogukonda?
- arendad ühiselu – koos elamise kunsti ja kogemust?

Mis on sinu kontekstis suurimad ohud ühiselu jaoks?

- Millised inimesed ja grupid on tõrjutud või diskrimineeritud ja kuidas sina oled nendega seotud?
- Kelle on inimväärikus on ohus seetõttu, et sissetulek, sotsiaal- ja tervisekindlustus jne ei ole hästi organiseeritud ja kättesaadav?
- Millistel majanduslikel ja poliitilistel otsustel on inimestele negatiivne mõju?

Mida sa teed või saad teha,

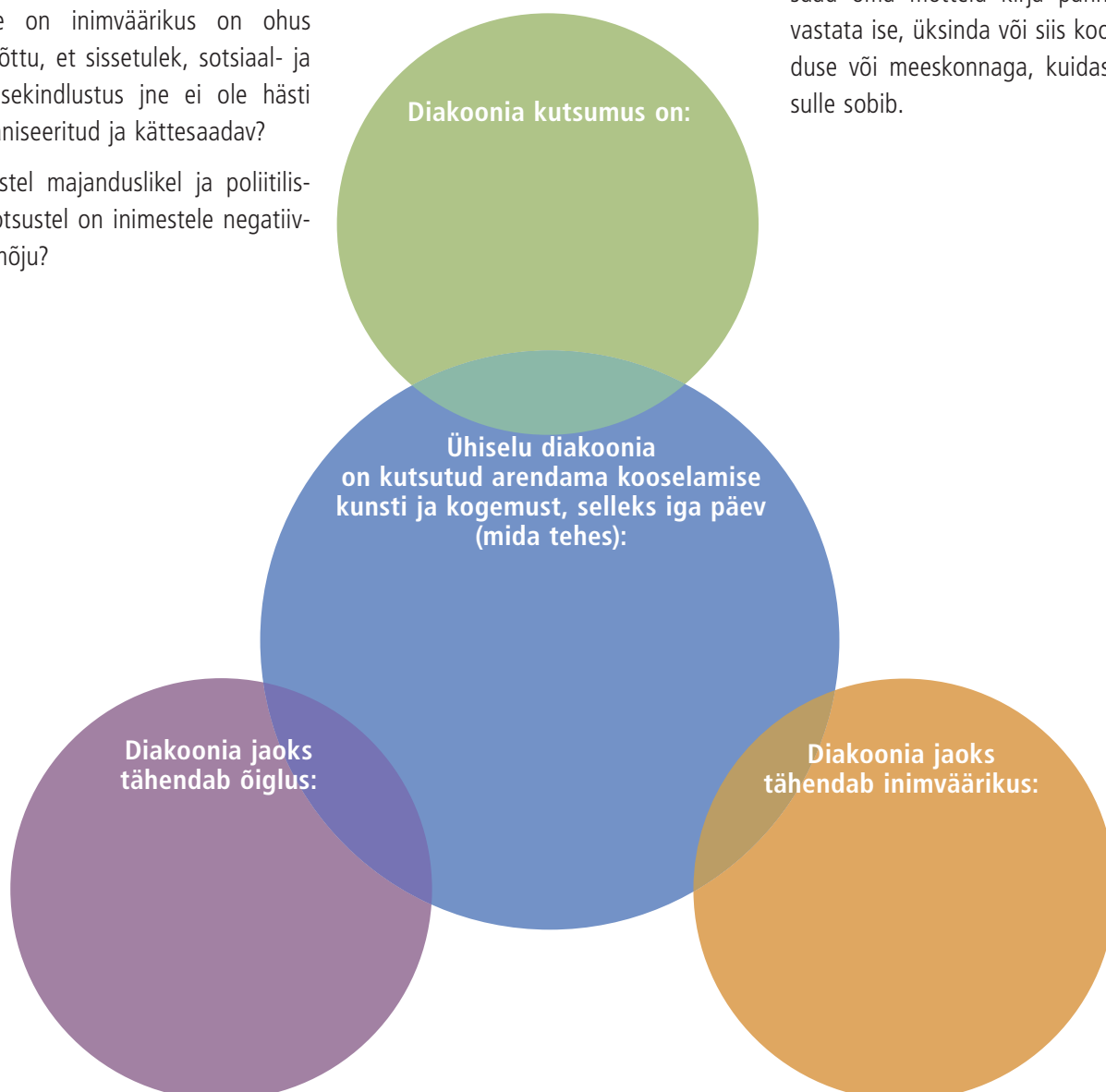
- et arendada diakoonilist kohalolu tõrjutud inimeste kõrval?
- et töötada muutuste nimel tõrjutute eludes?
- Milliseid meetodeid kasutad, kuidas lähened väheste võimalustega inimeste ja gruppidega töötamisele?
- Kuidas sa rajad alternatiivseid koos elamise ja töötamise praktikaid, mis looksid tõrjututele uusi võimalusi?
- Kes on või võiksid olla sinu liitlased selles töös?

Kuidas muudab diakooniline kultuur teoloogiat ja vaimsust?

- Millised teoloogilised ja vaimulikud ideed on sulle tähtsad, kui sa mõtled ühiselu põhimõtte ja rakenduse üle?
- Kuidas peegeldavad sinu koguduse või organisatsiooni jumalateenistus ja vaimulik elu diakoonilist kultuuri?

Ootame sinu aruandeid ja mõtteid, mis võiksid olla vastuseks käesolevale aruandele! Nendest lähtuvalt astume järgmisi samme. Meeskonna kontaktid on olemas Lisas 3.

Edasi tulevad diagrammid, mille abil saad oma mõtteid kirja panna. Võid vastata ise, üksinda või siis koos koguduse või meeskonnaga, kuidas iganes sulle sobib.

LISA

Euroopa kogukonnadiakoonia reform – partnerid ja kulg

Euroopa solidaarsusgrupp

Euroopa programm on 28 erinevast keskkonnast pärit diakooniatöö tegijate hoolikalt valitud kooslus, nad kõik esindavad oma kohalikku diakooniat – mis ongi selle projekti peaesmärk. Osavõtjad on linna- ja maakeskkonnast, tegevad koguduse- ja kogukonnadiakooniaga, mõned töötavad tänavatel või siis institutsioonides. Osalejad toovad projekti kaasa kogemuste pagasi, enamik neist töötab ju ise inimestega, kes on eri viisidel tõrjutud, kelle elutingimused ei ole inimväärased, kelle elukvaliteet kannatab kas puudest või vanusest johtuvalt. Grupp sai keskenduda konkreetsetele teemadele nagu näiteks kodutus ja migrantide eluolu, sest grupi tööst võtsid osa inimesed kogu Euroopast.

Teised grupi liikmed töötavad vangide ja endiste vangidega, kriminaal- ja õigussüsteemi reformiga või probleemide kallal, millega on silmitsi mõne aine kuritarvitajad. Mõnes keskkonnas keskendub diakooniatöö inimestele, keda puudutab Euroopa või kontinentidevaheline migratsioon või kes on oma juurtest mingil muul kombel lahutatud.

Oluline on ka töö, et protsessi on kaasatud eri alade esindajad laiemalt selleks, et arendada diakoonia strateegiaid ja haridust. Grupp töötab reaajas internetis ning ka päriselus kokku saades, konsulteeritud on LML-i Euroopa kirikujuhtidega (*European LWF Church Leaders Consultation*),

mais 2012 korraldati Ostravas Tšehhi-maal uuriv töötuba. Selle tööprotsessi tulemusi, kaasa arvatud käesolevat aruannet, kasutatakse laiemas üldsuse teavitamiseks sellest, millised ülesanded meie ees tegelikult on. Tööprotsessi järgmine osa ehitatakse üles seni tehtud töö kohta saadud tagasisidele ja arutlustele.

Suhe Luterliku Maailmaliidu strateegiaga

LML-i uus strateegia 2012–2017 „LML-i osadus – kirk kiriku ja maailma vastu” rõhutab osaduskonna terviklikku missiooni, mis „haarab enesese kuulutuse, diakoonia ja nõrgemate eest seismise”. Selle strateegia kolm prioriteeti:

- ✓ Osadust tugevdavad jumalateenistuslik ülistus ja jätkuv teoloogiline arutelu.
- ✓ Liikmeskirkute sidemed ja omavaheline osadus ning pühendumine terviklikule missioonile tugevneb.
- ✓ Tegus ja kaasav diakoonia, mis keskendub inimeste kannatusele, ebaõigluse kõrvaldamisele ja hädaolukordadele. LML on välja andnud kaks käsiraamatut: „Mission in Context” käsitleb keskkonnast lähtuvat misjonit ja „Diakonia in Context” keskkonnast lähtuvat diakooniat, seal tuuakse välja keskkonnast lähtuvad raskused misjoni ja diakoonia jaoks tänapäeva maailmas.

Kõik maailma luterliku osaduskonna liikmeskirikud vaatavad need prioriteetidid üle ja süvendavad oma diakoonialist pühendumist. Diakoonia mudeleid selgitatakse, püüeldakse muutuste ja kaasamise poole.

Koostöö *interdiac*'iga

Programm teeb tihedat koostööd Rahvusvahelise Diakoonia ja Sotsiaaltöö Akadeemiaga (*interdiac*) ning ammutab jõudu ka nende teooria ja praktika integreerimise kogemusest, eriti diakoonilise kaasamise mudelist. *Interdiac* loodi 2008. aastal Kesk- ja Ida-Euroopas diakoonia ja sotsiaaltöö arendamiseks ning sellealaste uurimistöde tegemiseks. Diakooniatöö on nimetatud piirkondades peale eelmiste režiimide kokkuvarisemist taas arenema hakanud. Kuigi need maad jagavad sarnast ajaloolist ja kultuurilist arengufaasi, on neil ometi igaühel oma spetsiifiline viis, kuidas kogukondade ja ühiskondade raskustega toime tulla proovitakse. Inimväärkuse kui väärtuse sõnastamine ja sellealane praktika on üheks kõige olulisemaks arenguks. See tähendab, et iga inimest vaatamata tema tervisele ja sotsiaalsele staatusele koheldakse kui väärtusliku isikut, kes on oluline kogukonna ja ühiskonna osa. Sellisele väärtusele rajatud lähenemine võimaldab diakooniatööle tegeleda enneolematutel viisidel (nt töö kodututega, tänavalaste ja -noortega, migrantidega jne). Koos-

töös professionaalide ja vabatahtlikega on arendamisel palju erinevaid teenu-seid k.a õppe ja koolitusprogramme. Õppeprogrammid, mida arendatakse, on välja kasvanud liikmete huvidest, koostöövõrgustik võimaldab pidevat ja jätkuvat suhtlemist. Vastastikune kogemuste vahetamine ja tööprotsessidesse kaasamine tagavad pideva õppimise, mis omakorda mõjutab kogukondade ja ühiskonna elu. Diakooniatöö reform on jätkuv protsess, millesse peavad

mahtuma ja millest ilmneva kohalikus ja tööelus toimuvad muutused. Töötajate ja vabatahtlike motivatsioon ning sellest alguse saav enesearendamine ja oskuste täiendamine on antud protsessi oluliseks ehituskiviks. Selle kõrval on vaja muuta teisigi lähenemisi ja suhtumisi, nagu Bratislava deklaratsioonis (*interdiac* 2010) kirja on pandud. Euroopa konsultatsiooniprotsessis kogutakse LML-i ja *interdiaci* juhtimisel kokku eri rollides inimesi, kes on

haaratud mitmesugustesse kohalikesse või siis riiklikesse üritustesse lootuses, et nõnda leitakse Euroopas diakoonia reformimise jaoks ka uusi võimalusi. Pikas perspektiivis on lootus, et sellest protsessist õppimine on heaks alguseks ka teiste kontinentide diakooniatööga koostöömisele. Esile võivad tulla täiesti uued lahendused, kuna me kõik peame tänapäeval hakkama saama vähemate võimaluste ja kasvavate vajadustega.

THE
LUTHERAN
WORLD
FEDERATION

interdiac

International Academy
for Diaconia and Social Action,
Central and Eastern Europe, o.p.s

EESTI EVANGEELNE LUTERLIK KIRIK